

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Barbara PODRŽAJ

**STRATEGIJE RAZVOJA KMETIJ, KI SE UKVARJAJO S PRIREJO
JAJC**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

**THE STRATEGY OF THE DEVELOPMENT OF FARMS THAT ARE
ENGAGED IN EGG PRODUCTION**

GRADUATION THESIS

University Studies

Ljubljana, 2013

S tem diplomskim delom končujem univerzitetni študij kmetijstva – zootehniko. Delo je bilo opravljeno na Katedri za znanosti o rejah živali Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorico diplomskega dela imenovala prof. dr. Antonijo Holcman in za somentorico doc. dr. Marijo Klopčič.

Recenzent: doc. dr. Dušan TERČIČ

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Ivan ŠTUHEC

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Članica: prof. dr. Antonija HOLCMAN

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Članica: doc. dr. Marija KLOPČIČ

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: doc. dr. Dušan TERČIČ

Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje diplomske naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki identična tiskani verziji.

Barbara PODRŽAJ

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 636.5(043.2)=163.6
KG	perutnina/kokoši/nesnice/jajca/priraja/kmetije/strategije razvoja/ankete/Slovenija
KK	AGRIS L01/6100
AV	PODRŽAJ, Barbara
SA	HOLCMAN, Antonija (mentorica)/KLOPČIČ, Marija (somentorica)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2013
IN	STRATEGIJE RAZVOJA KMETIJ, KI SE UKVARJAJO S PRIRAJO JAJC
TD	Diplomsko delo (Univerzitetni študij)
OP	VII, 59 str., 18 pregl., 2 sl., 1 pril., 17 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Namen diplomske naloge je bil ugotoviti stanje in značilnosti kmetij v Sloveniji, ki imajo registrirano rejo kokoši nesnic ter njihove strateške načrte za prihodnost. Rezultate smo pridobili s pomočjo vprašalnika, ki smo ga poslali 87-im rejcem kokoši nesnic. Podatke o rejcih smo pridobili v registru obratov rej kokoši nesnic. S pomočjo analize smo ugotovili, da je večina rejcev kokoši nesnic leta 2011 zamenjala klasične kletke z obogatnimi in da kmetje kupujejo vzrejene jarkice pri domačih dobaviteljih. Med proveniencami sta najpogostejši lohmann brown in isa brown. Večina rejcev se poleg reje nesnic ukvarja tudi z drugimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi. Večina jih nima namena v treh do petih letih povečati obsega priraje jajc. Kot najpomembnejši cilj kmetovanja rejcem predstavlja zadovoljiv dohodek na kmetiji ter priraja kakovostnih in varnih proizvodov živalskega porekla.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN	Dn
DC	UDC 636.5(043.2)=163.6
CX	poultry/laying hens/eggs/production/farms/development/strategy /questionnaires/Slovenia
CC	AGRIS L01/6100
AU	PODRŽAJ, Barbara
AA	HOLCMAN, Antonija (supervisor)/KLOPČIČ, Marija (co- supervisor)
PP	SI-1230 Domžale, Groblje 3
PB	University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science
PY	2013
TI	THE STRATEGY OF THE DEVELOPMENT OF FARMS THAT ARE ENGAGED IN EGG PRODUCTION
DT	Graduation Thesis (University studies)
NO	VII, 59 p., 18 tab., 2 fig., 1 ann., 17 ref.
LA	sl
AL	sl/en
AB	The purpose of graduation thesis was to determine the state and characteristics of farms in Slovenia that are registered as keepers of laying hens. We were interested in their strategic plans for the future. The results were obtained from questionnaires that were sent to 87 registered farmers who reared laying hens. The details on farmers were attained from the register of laying hens owners. The analysis showed that most of farmers replaced classical cages with enriched ones in the year 2011. Farmers used to buy reared pullets at domestic suppliers. The most common provenances are Lohmann Brown and Isa Brown. In addition to rearing laying hens and egg production, farmers are also engaged in other agricultural and/or non-agricultural activities on their farms. The majority of farmers do not plan the increase of egg production in next three to five years. The most important objective of farming is to earn enough money for their families and to produce quality and safe food products.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija	III
Key words documentation	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VI
Kazalo slik	VI
Kazalo prilog	VI
Okrajšave in simboli	VII
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	3
2.1. KMETIJSTVO	3
2.2. PERUTNINARSTVO	4
2.3. SISTEMI REJE KOKOŠI NESNIC	6
2.3.1. Baterijska reja v obogatenih kletkah	6
2.3.2. Alternativni sistemi reje	7
2.3.2.1. Hlevska reja	8
2.3.2.2. Prosta reja	8
2.3.2.3. Ekološka reja	9
2.3.3. Registrirani obrati reje kokoši nesnic	10
2.4. STRATEŠKO RAZMIŠLJANJE	11
3 MATERIAL IN METODE DE LA	15
3.1. MATERIAL	15
3.2. METODE DE LA	17
4 REZULTATI IN RAZPRAVA	18
4.1. ZNAČILNOSTI KMETIJE	20
4.2. PRIREJA JAJC	21
4.3. REJA NESNIC	22
4.4. PRODAJA JAJC	24
4.5. OSEBJE	25
4.6. ZNAČILNOSTI KMETA IN KMETIJE	26
4.7. CILJI KMETOVANJA	33
4.8. STRATEŠKA RAZMIŠLJANJA	38
4.9. PRILOŽNOSTI IN NEVARNOSTI	43
4.10. NAČRTI ZA PRIHODNOST	49
4.11. ZNAČILNE RAZLIKE MED NAČINI REJE, USMERITVAMI KMETIJ IN PRIČAKOVANIM OBSEGOM PRIREJE	51
5 SKLEPI	53
6 POVZETEK	56
7 VIRI	58
ZAHVALA	
PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Število kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo z rejo perutnine v Sloveniji (Pomembnejši podatki..., 2010)	4
Preglednica 2: Število perutnine po letih v Sloveniji (Število živine..., 2011)	4
Preglednica 3: Priraja in poraba jajc v obdobju 1998-2010 v Sloveniji (Poročilo o stanju kmetijstva..., 2011)	5
Preglednica 4: Registrirani obrati privatnih rejcev kokoši nesnic in perutninskih družb v Sloveniji, stanje 17. 10. 2011 (Register ..., 2012)	18
Preglednica 5: Registrirani obrati privatnih rejcev kokoši nesnic in perutninskih družb v Sloveniji, stanje 6. 4. 2012 (Register ..., 2012)	19
Preglednica 6: Osnovni statistični parametri za opis značilnosti kmetij	20
Preglednica 7: Osnovni statistični parametri za opis priraje jajc	22
Preglednica 8: Sistemi uhlevitve kokoši nesnic v letu 2011	22
Preglednica 9: Osnovni statistični parametri za opis osebja na kmetiji	25
Preglednica 10: Osnovni statistični parametri za opis karakteristik kmeta in kmetije	26
Preglednica 11: Kmetove sposobnosti	28
Preglednica 12: Kmetove značilnosti	31
Preglednica 13: Opredelitev ciljev kmetovanja	35
Preglednica 14: Poznavanje smeri razvoja	38
Preglednica 15: Strateško razmišljanje rejcev kokoši nesnic	42
Preglednica 16: Priložnosti in nevarnosti	44
Preglednica 17: Pričakovanja	50
Preglednica 18: Statistično značilne razlike med načini reje, usmeritvami kmetij in obsegom priraje	52

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Delež prodanih jajc preko različnih prodajnih poti	24
Slika 2: Priložnosti in nevarnosti, ki jih vidijo rejci	49

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni obrazec

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

MKO	Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
SKP	Skupna kmetijska politika
VURS	Veterinarska uprava Republike Slovenije
SWOT	(Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analiza je analiza prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in groženj. Uporablja se predvsem v podjetništvu za načrtovanje strategij ali pri samoanalizi pred začetkom projekta. Saj strukturira to, kar sami običajno že počnemo - preverjamo, kje smo dobri, slabi, kaj lahko naredimo in kaj nam grozi.
PEST	Politično, Ekonomsko, Socialno kulturno in Tehnološko okolje so štirje dejavniki, ki jih zajema PEST analiza. Uporabljamo jo predvsem, ko vstopamo ali želimo poslovati na tujih trgih, kjer ne poznamo makroekonomskih razmer. Je analiza zunanjih makro dejavnikov, katerih namen je, da spoznamo splošno stabilnost okolja. Na ta način identificiramo zunanje dejavnike, ki bi lahko vplivali na poslovanje.
PLC	Product life-cycle-življenjski cikel produkta
SMT	Strategic Management Tool- računalniško orodje za strateško razmišljanje

1 UVOD

Kmetje se morajo povsod po svetu prilagajati spremembam na trgu, ki se odražajo predvsem v spremembi cen in poslovnih partnerjev. Prilagoditi se morajo tudi novim predpisom in pravilom, ki jih sprejema vlada. Za spoprijemanje s spremembami in novimi izzivi, z namenom doseganja zastavljenih ciljev, potrebujejo dober strateški načrt. Na Nizozemskem je pri razvoju lastne strategije podjetnikom in kmetom v pomoč kmetijsko ekonomski raziskovalni inštitut (LEI), ki je razvil metodo interaktivnega strateškega razmišljanja (ISM). Ta metoda je bila vpeljana tudi v Sloveniji kot del medinstitucionalnega sodelovanja v okviru projekta »Kmetovanje s kvoto in premijami«. Uporabljena metoda je bila kot pomoč kmetom, da bi razmišljali o prihodnosti na drugačen način, ter pri prilagajanju novim okoliščinam in politiki EU. Primerna je za vse ljudi in organizacije, podjetja in kmetije, ki se ukvarjajo s poslovanjem. Delo s strategijo pomeni, da gledamo in razmišljamo o prihodnosti bodisi srednjeročno ali dolgoročno (za naslednji dve do deset let) (Klopčič in sod., 2009).

V obdobju od leta 2006 do leta 2011 se je število kokoši nesnic v Sloveniji gibalo med 1.119.666 (l. 2006) in 1.553.192 (l. 2009). Do leta 2009 je opazen trend naraščanja, zadnji dve leti pa se zmanjšuje število kokoši nesnic (Število živine..., 2012).

V Sloveniji je priraja jajc organizirana v okviru perutninskih družb in zasebnih rejcev. V registru obratov rej kokoši nesnic je bilo 17. 10. 2011 registriranih 87 rejcev in 8 perutninskih družb. Največ zasebnih rejcev je redilo kokoši nesnice v baterijskih kletkah in sicer 67,5 % ter 21,3 % v hlevski reji. Prosto rejo je imelo registriranih 6,7 % rejcev in ekološko 4,5 %. Tudi pri perutninskih družbah prevladuje baterijski način reje z 46,1 %, sledi hlevska reja z 38,5 %. V manjšem deležu sta zastopani še prosta in ekološka reja, in sicer z enakim odstotkom (7,7 %). Glede na velikost in opremo posameznih registriranih hlevov in glede na način reje VURS (Veterinarska uprava Republike Slovenije) določi največje dovoljeno število živali v objektu. Največje dovoljeno število živali v vseh registriranih objektih imajo rejci z baterijskim načinom reje in sicer 76,5 %, pri perutninskih družbah pa s hlevskim načinom, in sicer z 53,1 % (Register ..., 2011).

Vprašalnik, ki je bil pripravljen za rejce krav molznic, smo delno spremenili in prilagodili za rejce kokoši nesnic. V vprašalniku so bila glavna vprašanja o številu kokoši nesnic, prirejenih količinah jajc, načinih reje kokoši, prodajnih poteh, o značilnostih nosilca kmetije ter o njihovih načrtih za prihodnost oziroma njihovih ciljih in vizijah. Predvsem so nas zanimala njihova razmišljanja o strategiji razvoja kmetije. Glede na to, da je s 1.1.2012 prepovedana reja kokoši nesnic v klasičnih kletkah, nas je zanimalo, koliko rejcev bo klasične kletke zamenjalo z obogatenimi kletkami oziroma z alternativnimi načini reje.

Cilj diplomske naloge je bil ugotoviti stanje in značilnosti kmetij v Sloveniji, ki imajo registrirano rejo kokoši nesnic ter njihove strateške načrte za prihodnost.

2 PREGLED OBJAV

2.1. KMETIJSTVO

Temeljna naloga kmetijstva je zagotoviti zadostno oskrbo z varno in kakovostno hrano, s čimer zadovoljuje eno od osnovnih potreb človeštva. Poleg le te, pa ima kmetovanje tudi druge družbeno pomembne funkcije s katerimi zagotavlja neblagovne dobrine. Z okoljsko funkcijo zagotavlja kakovost voda, tal, zraka in biotsko raznovrstnost. Pomembno vpliva tudi na estetiko in podobo kulturne krajine, poseljenost podeželja ter njene naravne vrednosti. Vse to lahko povzema pojem trajnostno kmetijstvo (Resolucija ..., 2011).

Glede na današnje razmere je potreben nov strateški načrt, ki bo dal kmetijstvu nov zagon za doseganje ciljev in vizije. To bi dosegli s pomočjo Resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020, ki temelji predvsem na razvoju trajnostnega kmetijstva. Ta pa vodi v ekonomsko učinkovito in konkurenčno, socialno in družbeno odgovorno ter okolju prijazno in vzdržno kmetovanje. Glavna naloga je pridelava varne in kakovostne hrane. Z leti se število prebivalstva povečuje, s tem pa tudi potreba po hrani. Poleg proizvodne vloge pa še zagotavlja javne dobrine, kot so varovanje okolja, dobro počutje živali in uravnotežen razvoj podeželja. Resolucija predstavlja tudi podlago za oblikovanje stališč Slovenije do skupne kmetijske politike (Resolucija ..., 2011).

Naravne razmere za kmetijstvo so v Sloveniji razmeroma neugodne. Gozd pokriva več kot 60 % ozemlja, kmetijske površine pa je manj kot 30 %. Delež kmetijskih površin se v zadnjih letih zmanjšuje zaradi zaraščanja, prometne infrastrukture in zaradi širjenja zazidalnih površin. Slovenija z domačo pridelavo ne pokriva svojih potreb, zato je neto uvoznica kmetijsko živilskih proizvodov. Stopnjo samooskrbe dosegamo pri hmelju in mleku med 113 % in 120 %, pri jabolkih neto izvoz od 10.000 ton do 15.000 ton letno in pri perutninskem mesu dosegamo stopnjo samooskrbe med 110 % in 115 %. Pri jajcih je stopnja samooskrbe 95 % (Resolucija ..., 2011).

2.2. PERUTNINARSTVO

V Sloveniji sodi perutninarstvo med tri najpomembnejše živinorejske dejavnosti. Prvi dve sta govedoreja in prašičereja. Perutninarstvo je pomembno z vidika priraje dveh dobrin in sicer jajc ter mesa. Odlikujeta se po kakovosti in biološki vrednosti za človeški organizem. Posebnost kokoši je hiter reprodukcijski cikel, ki traja le šest mesecev. To je čas od znesenega jajca prek izvalitve do novega jajca. Ta lastnost ima pomembno vlogo v gospodarstvu, saj omogoča ponudbo perutninskega mesa tudi, ko je priraja govejega in prašičjega v krizi. Reja perutnine postaja vedno bolj avtomatizirana in mehanizirana, kar rejcu olajša delo (Ločniškar in sod., 1991).

Preglednica 1: Število kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo z rejo perutnine v Sloveniji (Pomembnejši podatki..., 2010)

Leto	Število kmetijskih gospodarstev			indeks
	2000	2007	2010	2010/2000
Število	58.929	39.786	35.983	61,1

Število kmetijskih gospodarstev v Sloveniji, ki se ukvarjajo s perutninarstvom se je v obdobju 2000-2010 zmanjšalo za 22.946 (Preglednica 1).

V perutninarstvu med različnimi vrstami perutnine prevladuje reja kokoši. Pri reji nesnic in pitovnih piščancev prevladujejo križanci. Perutninske družbe uvažajo starševske jate. Večina jedilnih jajc je bila pridobljena v intenzivnih sistemih reje kokoši nesnic, predvsem v baterijski reji (Šalehar in sod., 2003).

Preglednica 2: Število perutnine po letih v Sloveniji (Število živine..., 2011)

Leto	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Perutnina skupaj	3.056.622	4.558.829	4.575.277	5.211.896	4.618.223	3.824.557
Kokoši nesnice	1.119.666	1.338.442	1.377.759	1.553.192	1.503.972	1.183.000
Pitovni piščanci	1.566.749	2.837.377	2.392.661	2.944.627	2.528.825	2.154.755

Število perutnine se je v obdobju 2006-2011 povečevalo do leta 2009, ko je bilo 5.211.896 kljunov perutnine (Preglednica 2). Zadnji dve leti se je število perutnine zmanjšalo. Leta 2011 je bilo 3.824.557 kljunov perutnine. Tudi število nesnic se je do leta 2009 povečevalo, ko je bilo 1.553.192 kokoši nesnic. Od leta 2010 do 2011 pa se je število nesnic zmanjšalo za 320.972. Število pitovnih piščancev se med leti spreminja. Največ jih je bilo leta 2009 in sicer 2.944.627, najmanj 1.566.749 leta 2006. V zadnjih dveh letih se je tudi število pitovnih piščancev zmanjšalo (Število živine..., 2012).

Preglednica 3: Priraja in poraba jajc v obdobju 1998-2010 v Sloveniji (Poročilo o stanju kmetijstva..., 2011)

Leto	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010*
Znesena jajca (mil. kosov)	364,6	368,1	335,1	242,0	263,4	358,8	357,1
Število jajc/kokoš	220	217	215	242	235	260	237
Poraba jajc na prebivalca (kg/leto)	10,2	10,8	9,6	6,2	7,0	10,0	10,1
Stopnja samooskrbe	99,7	95,4	96,7	102,9	96,8	95,4	92,7

*začasni podatki

V obdobju 1998-2010 smo v Sloveniji priredili med 242 milijonov in 368 milijonov jajc (Preglednica 3). Največ znesenih je bilo leta 2000 in sicer 368,1 milijonov jajc. Število znesenih jajc na kokoš se je v obdobju 2006-2010 gibalo med 235 in 260 jajc na kokoš. Največ jih je bilo leta 2008. Največja poraba jajc je bila leta 2000 in sicer 10,8 kg jajc na prebivalca, najmanjša (6,2 kg) pa leta 2004. V zadnjih treh letih (2008-2010) je Slovenec porabil približno deset kilogramov jajc na leto. Stopnja samooskrbe z jajci se v Sloveniji od leta 2004 zmanjšuje. Priraja je bila večja kot poraba le v letu 2004, ko je bila stopnja samooskrbe 102,9 (Poročilo o stanju kmetijstva..., 2011).

2.3. SISTEMI REJE KOKOŠI NESNIC

Poznamo več različnih načinov reje kokoši nesnic. Reja velikih jat je pri nas običajno v kletkah (baterijska reja) ali pa v talni reji na nastilu in brez izpusta. Prosta oziroma pašna reja je značilna predvsem za manjše jate. Pri prosti reji lahko uporabljamo premične ali nepremične kurnice. Kokoši so preko noči v hlevu, čez dan pa imajo možnost izhoda na prosto. Pri premičnih kurnicah travno površino razdelimo na več čredink, tako da živali predstavljamo in s tem omogočimo, da se travna ruša obraste. V nepremičnih kurnicah redimo predvsem večje jate (Holcman in sod., 2004).

Kokoši za prirejo jedilnih jajc so zadnjih štirideset let množično redili v baterijski reji. Leta 1999 je bila sprejeta smernica 1999/74/ES, ki prepoveduje rejo kokoši nesnic v neobogatenih kletkah od 1. 1. 2012. Rejem, ki niso prešli na dovoljeni sistem uhlevitve je onemogočena oddaja jedilnih jajc na trg (Novi standardi..., 2011).

Vsak sistem uhlevitve kokoši nesnic v registriranih rejah ima določeno oznako. S to oznako morajo biti označena vsa jajca na trgovskih policah. Za baterijsko rejo je oznaka 3. Po pravilniku o zaščiti rejnih živali (Pravilnik o zaščiti ..., 2010) spadata med alternativne sisteme rej hlevska za katero velja oznaka 2 in prosta reja, ki je označena z 1. Ekološka reja nosi oznako 0 (Pogačnik, 2009).

2.3.1. Baterijska reja v obogatenih kletkah

Pri reji kokoši nesnic v obogatenih kletkah je potrebno zagotoviti (Pravilnik o zaščiti ..., 2010):

- a) za vsako kokoš nesnico mora biti na voljo 750 cm^2 , od katere mora biti 600 cm^2 uporabne površine; višina kletke, razen višine nad uporabno površino, mora biti najmanj 20 cm na vsaki točki. Skupna površina pri nobeni kletki ne sme biti manjša od 2000 cm^2 ;
- b) gnezdo;
- c) vsaj 250 cm^2 površine z nastilom na kokoš nesnico, nastil pa mora pokrivati vsaj eno tretjino talne površine, nastil mora biti čist, suh in za zdravje kokoši nesnic

neškodljiv krhek material, ki jim omogoča zadovoljevanje njihovih etoloških potreb ter omogoča kljuvanje in brskanje;

- d) primerne gredi, dolžine vsaj 15 cm na kokoš nesnico;
- e) vsaka kletka mora imeti krmilnik dolžine vsaj 12 cm na kokoš nesnico;
- f) vsaka kletka mora imeti na voljo napajalni sistem, primeren številu kokoši nesnic, pri kapljičnih napajalnikih ali napajalnih skodelicah morata biti vsaj dva v dosegu vsake kokoši nesnice;
- g) opremljene morajo biti s pripravami za obrabo krempljev.

Obogatene kletke morajo biti izdelane tako, da je zaradi lažje kontrole, nastanitve in odvzema kokoši nesnic prehod med posameznimi vrstami kletk širok vsaj 90 cm, od tal objekta do spodnje vrste kletk pa je najmanj 35 cm.

2.3.2. Alternativni sistemi reje

Baterijski reji alternativni sistemi reje kokoši nesnic morajo biti opremljeni tako, da je zagotovljeno naslednje (Pravilnik o zaščiti ..., 2010):

- a) vsaj 10 cm krmilnega prostora na kokoš nesnico pri ravnih krmilnikih oziroma vsaj 4 cm krmilnega prostora na kokoš nesnico pri okroglih krmilnikih;
- b) vsaj 2,5 cm napajalnega prostora na kokoš nesnico pri ravnih napajalnikih, oziroma vsaj 1 cm napajalnega prostora na kokoš nesnico pri okroglih napajalnikih. Pri napajanju s kapljičnimi napajalniki ali napajalnimi skodelicami mora biti vsaj en napajalnik ali ena skodelica na 10 kokoši nesnic. Če so mesta za napajanje postavljena s fiksno napeljanim vodom, morata biti v dosegu vsake kokoši nesnice vsaj po dve skodelici oziroma dva nastavka za napajanje z vodo;
- c) individualno ali skupinsko gnezdo. V primeru individualnih gnezd mora biti zagotovljeno vsaj po eno gnezdo na sedem kokoši nesnic, v primeru skupinskih gnezd, mora biti vsaj 1 m² gnezda za največ 120 kokoši nesnic. Tla gnezda ne smejo biti iz žične mreže, ki bi prišla v stik s kokošmi nesnicami;
- d) vsaj 15 cm dolžine ustreznih gredi (brez ostrih robov) na kokoš nesnico. Gredi ne smejo biti nameščene nad nastiljem. Vodoravna razdalja med posameznimi gredmi mora biti vsaj 30 cm. Vodoravna razdalja med gredjo in steno mora biti vsaj 20 cm;

e) vsaj 250 cm² površine z nastiljem na kokoš nesnico, nastil pa mora pokrivati vsaj eno tretjino talne površine. Nastil mora biti čist, suh in za zdravje kokoši nesnic neškodljiv krhek material, ki jim omogoča zadovoljevanje njihovih etoloških potreb.

2.3.2.1. Hlevska reja

Na embalaži jajc lahko zasledimo »jajca iz hlevske reje« in »jajca iz talne reje«. Gre za dva izraza, ki se pojavljata za isti način reje (Holcman, 2012). Kokoši so v hlevu in imajo onemogočen izpust na prosto, izpolnjeni pa morajo biti pogoji, ki so navedeni za alternativne sisteme rej v Pravilniku o zaščiti rejnih živali (2010). Tla morajo biti oblikovana tako, da ustrezno podpirajo naprej obrnjene kremplje. Kjer se kokoši nesnice lahko prosto gibljejo med posameznimi nivoji (Pravilnik o zaščiti ..., 2010):

- a) ne smejo biti več kot štirje nivoji;
- b) mora biti med posameznimi nivoji vsaj 45 cm prostora;
- c) napajalniki in krmilniki morajo biti porazdeljeni tako, da so enako dostopni za vse kokoši nesnice;
- d) nivoji morajo biti urejeni tako, da iztrebki ne padajo na spodnje nivoje.

2.3.2.2. Prosta reja

Kjer imajo kokoši nesnice urejen izpust (Pravilnik o zaščiti ..., 2010):

- a) mora biti več prehodnih odprtih za neposreden izstop na prosto, visokih vsaj 35 cm in širokih vsaj 40 cm ter razmeščenih po celotni dolžini objekta; v vsakem primeru mora na skupino 1000 kokoši nesnic odprtina znašati 2 m;
- b) izpust mora imeti površino, primerno gostoti naseljenosti in naravi terena, biti morajo ograjeni in omogočati umik pred slabim vremenom in roparicami ter imeti primerne napajalnike, če je to potrebno.

V hlevu gostota naseljenosti ne sme preseči devet kokoši nesnic na m² uporabne površine.

2.3.2.3. Ekološka reja

Ekološka priraja jajc je tista, ki jih znesejo kokoši, krmljene s krmo pridelano brez uporabe zaščitnih sredstev (pesticidov) in mineralnih gnojil. Podmladek mora izvirati iz lastne kmetije ali druge ekološke kmetije. Nakup oziroma dokup jarkic iz neekološke reje je dovoljen, če so jarkice mlajše od 18 tednov. Največja obremenitev je 200 kokoši/ha ali 400 jarkic/ha. Perutnina mora biti v talni reji z izpustom in je ne smemo zapirati v kletke (Bavec, 2001). V ekološki reji kokoši nesnic ni dovoljeno krajšati kljunov (Pogačnik, 2009).

Objekti morajo izpolnjevati naslednje pogoje (Bavec, 2001):

- a.) najmanj ena tretjina talne površine mora biti gladke, brez rešetak in mrež, ter pokrita s steljo (slama, leseni ostružki, pesek ali šota);
- b.) v kurnici za nesnice mora biti dovolj velik del tal namenjen zbiranju kokošjih iztrebkov;
- c.) imeti morajo gredi v velikosti in številu, ki je sorazmerno z velikostjo skupine in številom perutnine;
- d.) imeti morajo vhodne in izhodne odprtine z loputami ustrezne velikosti, te odprtine pa morajo imeti skupno dolžino najmanj $4 \text{ m}/100\text{m}^2$ perutnini razpoložljive površine objekta.
- e.) v objektu za rejo perutnine je lahko največ 3000 kokoši nesnic;
- f.) zunanja površina: najmanj tretjino življenja nesnic morajo imeti dostop do travnih površine na prostem, če to dovoljujejo vremenski pogoji. Površina na prostem naj bodo večinoma travnik, ki mora biti zavarovan z ustreznimi zaščitnimi napravami. Omogočen mora biti tudi prost dostop do ustreznega števila napajalnih in krmilnih korit.

2.3.3. Registrirani obrati reje kokoši nesnic

Vloga za registracijo objektov na gospodarstvu za rejo kokoši nesnic mora nosilec vložiti na območni urad VURS. Vloga mora vsebovati naslednje podatke (Pravilnik o zaščiti ..., 2010):

- a) ime in naslov oziroma firmo in sedež nosilca dejavnosti ter naslov gospodarstva;
- b) ime in naslov osebe (skrbnika živali), ki je odgovorna za živali;
- c) registrske številke drugih objektov, ki jih vodi isti skrbnik živali;
- d) ime in naslov oziroma firmo in sedež imetnika objekta oziroma gospodarstva, če ni isti kot skrbnik živali;
- e) registrske številke drugih gospodarstev, ki jih ima v lasti oseba iz prejšnje točke,
- f) vrsto reje;
- g) maksimalno kapaciteto objekta, izraženo s številom živali na objekt; če gre za različne vrste reje, tudi maksimalno število živali na objekt za posamezno vrsto reje.

Ko območni urad VURS ugotovi, da objekt oziroma objekti na gospodarstvu izpolnjujejo pogoje iz tega pravilnika, z odločbo določi registrsko številko za vsak objekt na gospodarstvu in jo vpiše v register rej kokoši nesnic, iz katerega morajo biti poleg registrske številke razvidni tudi podatki iz vloge za registracijo. Register rej kokoši nesnic vzpostavi in vodi VURS. Registrska številka iz prejšnjega odstavka je sestavljena iz števil, ki pomenijo vrsto reje, čemur sledijo šifra države (SI), dvomestna TRACES številka območnega urada VURS (od 01 do 13), dvomestna zaporedna številka za gospodarstvo, ki ji sledi dvomestna zaporedna številka objekta (Pravilnik o zaščiti ..., 2010).

2.4. STRATEŠKO RAZMIŠLJANJE

V današnjem svetu podjetniška strategija postaja vedno bolj pomembna, predvsem zaradi konkurenčnosti in samega preživetja na trgu Andrews, Schendel in Hofer (cit. po Kraus in Kauranen, 2009) so opredelili glavne naloge strateškega razmišljanja. Te so:

- Oblikovanje cilja,
- Analiza in oblikovanje okolja,
- Vrednotenje ter izvajanje in nadzor strategije.

Podjetništvo in strateško razmišljanje sta usmerjena v proces prilagajanja spremembam in izkoriščanja možnosti, vendar sta kljub temu v veliki meri neodvisna drug od drugega. Zato so znanstveniki predlagali združitev teh dveh področij. Strategiji bi uporabili sredstva, da bi izkoristili priložnosti, predvsem v negotovih razmerah. Podjetniki pa naj bi vključili strateško perspektivo pri njihovem načrtovanju in dejavnosti. Podjetništvo je priznано kot ena glavnih gonilnih sil gospodarstva (Kraus in Kauranen, 2009).

Kot dodatek strateškega razmišljanja lahko obravnavamo tudi podjetništvo. Področji sta povezani, zaradi raziskovalcev, ki v obeh primerih uporabljajo kot glavno spremenljivko poslovanje podjetja in konkuriranje v svetu. Ena od najbolj očitnih povezav med podjetništvom in strateškim upravljanjem je priložnost. Podjetja ocenijo kakšno imajo priložnost v zunanjem svetu in jo izkoristijo sebi v prid (Kraus in Kauranen, 2009).

Uporaba strategije v malih in srednjih podjetjih je glavna povezava med podjetništvom in strateškim razmišljanjem. Podjetnik/kmet je glavni strateg, ki sprejema pomembne odločitve in razvija nove vizije. Ključnega pomena za izvajanje strategije je podjetnik in njegov odnos do strateških vprašanj. Za vstop na trg je pomembna vsebina strategije, kjer podjetje poskuša doseči konkurenčno prednost. Ali gre za stroškovno prednost ali potencial podjetja je posledica podjetniške sposobnosti in obvladovanja petih konkurenčnih sil, ki so: konkurenčna industrija, potencialni udeleženci, kupci, posredniki in dobavitelji. Za mala in srednja podjetja je pomembna strategija razlikovanja. Bistvo le te je, da ponudijo strankam posebno prednost po dimenzijah, ki so visoko cenjene s strani kupcev. To je na primer

kakovost vodenja, kjer podjetje ponudi na trg boljše kakovost v primerjavi s svojimi tekmeci. Znana je še tržna strategija pri kateri gre za izvajanje obstoječih ali novih izdelkov v novih ali obstoječih trgih. Prvotni koncept je sestavljen iz štirih strategij (Kraus in Kauranen, 2009):

- Prvotni izdelek na sedanjem trgu,
- Prvotni izdelek na novem trgu,
- Novi izdelek na starem trgu (temelji na inovacijah),
- Najbolj tvegana in draga strategija novi izdelek na novem trgu.

S pomočjo SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) analize, podjetje oceni svoj položaj na trgu in okolju. To je strateški instrument, ki preučuje notranje moči in slabosti ter jih primerja z zunanjimi podjetji, njihovimi priložnostmi in nevarnostmi. SWOT analiza se lahko uporablja tudi kot osnova za razvoj prihodnjih strategij in za razvoj poslovnega načrta. Drugi del okoljske analize je PEST analiza, ki poskuša ugotoviti politične in pravne (P), ekonomske (E), socialno-kulturne (S) in tehnološke dejavnike (T), ki vplivajo na podjetje. Koncept PLC (product life-cycle) oz. koncept produkta življenjskega cikla uporabljamo pri povečanju učinkovitosti operativnega instrumenta in pri spreminjanju strategije. Zagotavlja dober pregled tržnih odločitev še posebej v fazi izvajanja in rasti podjetja (Kraus in Kauranen, 2009).

Vsako podjetje ne glede na velikost ima neko obliko strateškega načrta. Lahko ga imenujemo tudi poslovni načrt, ki predstavlja strategijo in vizijo podjetja ter njegove cilje. S pomočjo poslovnega načrta vsak uspešni podjetnik vidi ali mu bo uspelo ali ne, oziroma kakšne so njegove možnosti za uspeh. Poslovni načrt je mogoče obravnavati tudi kot eno najpomembnejših strateških instrumentov za upravljanje v mladih podjetjih (Kraus in Kauranen, 2009).

Pri interaktivnem strateškem razmišljanju naj bi tako imenovano » strateško načrtovanje«, zato, da bi bili čim bolj uspešni, vključevalo naslednje stopnje (Klopčič in sod., 2009):

- Izoblikovanje ciljev
- Zunanjo analizo
- Notranjo analizo
- Oblikovanje strateških možnosti
- Izbiro ene možnosti
- Določitev konkretnih ciljev
- Razvoj načrta aktivnosti
- Izvedba aktivnosti
- Nadzor rezultatov
- Ocena strateškega načrta

V pomoč interaktivnemu strateškemu razmišljanju sta na voljo dve orodji: »Poročilo za strateško razmišljanje«, ki je temeljni dokument in osnova za kasnejšo uporabo računalniškega programa »Strateško razmišljanje« ter »računalniško orodje za strateško razmišljanje (SMT)«, ki naredi postopek viden. Uporabnik naredi analizo trenutnega stanja, ki je opisano s štirimi dejavniki, s katerimi opisujejo trenutno situacijo podjetja oziroma kmetije. Bodoča strategija temelji na štirih dejavnikih: usposobljenost in osebnostne značilnosti, notranja analiza, zunanja analiza ter zgodovinska situacija in poslovne razmere podjetja/kmetije. Za vsakega od dejavnikov SMT postopka se izdelava grafični prikaz (v obliki radar pilota) ali slike v profilu. Z uporabo SMT orodja je možno, da podjetnik najde tisto strategijo, ki mu najbolj ustreza (Klopčič in sod., 2009).

Pri sposobnosti podjetnika je pomembno, da je ustvarjalen, da je dober organizator, se dobro zaveda kaj javnost pričakuje od kmetijstva in verjame, da je prihodnost njegovega dela, odvisna od tega, kako dobro je vključen v družbeno okolje. Namen tega je, da podjetnik ugotovi v čem je dober in v čem slab in tako razvije sposobnosti in spretnosti, ki so pomanjkljive ali najame nekoga, ki bi mu pri tem pomagal (Klopčič in sod., 2009).

Notranja analiza je analiza poslovnih rezultatov, zlasti z vidika dobička, ljudi in planeta. Temelji predvsem na celotni gospodarski, ekološki in družbeni sonaravnosti posla v

sedanji obliki. Podjetnik mora delati v povezavi z okoljem, kar mu je omogočeno preko stikov z zunanjimi partnerji. Kako drugi vidijo njegov posel? Kako njegovo delo vpliva na planet in ljudi? Če vse to upošteva, ima dobre ocene, ne le z vidika finančnega poslovanja, ampak tudi z vidika odnosa do ljudi in okolja (Klopčič in sod., 2009).

Zunanja analiza okolja temelji predvsem na fizičnem okolju, kot je lokacija. Ali so na obstoječi lokaciji možnosti za širitev ali je omejen z lokalnimi pravili in smernicami za nastanitev in emisijo amonijaka? Pomembno vlogo imajo tudi drugi dejavniki kot so: regionalna in lokalna politika ter evropska in nacionalna politika. Zanimati ga mora kakšen je zakonski ustroj po katerem mora opravljati delo. Na ta način podjetnik analizira njegovo fizično, družbeno, politično in zakonsko okolje, da bo dosegel dober uspeh (Klopčič in sod., 2009).

Zgodovinska situacija podjetja/kmetije je pomembna z vidika družbenega poslovanja, kar pomeni proizvodnjo v povezavi z okoljem. Analiza poslovnega stanja je osredotočena na to ali gre za specializiran posel ali obstajajo možnosti za nadaljnja vlaganja in je posel velik, oziroma posodobljen (Klopčič in sod., 2009).

3 MATERIAL IN METODE DELA

3.1. MATERIAL

Iz registra obratov rej kokoši nesnic, objavljenega 17. 10. 2011, smo pridobili naslove registriranih rejcev in perutninskih družb. Vprašalnike smo poslali le privatnim rejcem. Iz podatkov v registru smo oblikovali preglednico 4, kjer smo podali število rej po posameznem načinu reje in največje možno število vseljenih kokoši v hlevu.

V začetku decembra 2011 smo na 87 naslovov rejcev kokoši nesnic po pošti poslali vprašalnik o strateških načrtih njihovih kmetij. Do 5. 1. 2012 smo dobili vrnjenih 21 pravilno izpolnjenih vprašalnikov. V začetku leta 2012 smo po telefonu poklicali še preostalih 40 rejcev, ki nam pred tem niso odgovorili. Do 31. 1. 2012 smo prejeli še 26 vprašalnikov. Do začetka marca smo po posredovanju in ponovni prošnji za sodelovanje skupaj prejeli 52 izpolnjenih vprašalnikov. Za analizo smo uporabili 50 pravilno izpolnjenih vprašalnikov.

Vprašalnik smo oblikovali na osnovi vprašalnika, ki je bil uporabljen za rejce krav molznic in ga prilagodili za rejce kokoši nesnic. Vprašalnik obsega 40 vprašanj (priloga A). Od tega je večina vprašanj zaprtega tipa, kar pomeni, da so odgovori že pripravljene. Anketiranec obkroži oziroma naredi križec pred tistim odgovorom, za katerega se je odločil. Vprašalnik (priloga A) je razdeljen na naslednje sklope:

- Značilnosti kmetije
- Priraja jajc
- Reja nesnic
- Osebj
- Značilnosti kmeta in kmetije
- Cilji kmetovanja
- Strateška razmišljanja
- Priložnosti in nevarnosti (razvojne ovire)
- Načrti za prihodnost / pričakovanja

V prvem sklopu so zajete **značilnosti kmetije**. S pomočjo vprašalnika smo poskušali pridobiti naslednje informacije:

- Velikost kmetije (skupna površina kmetije, površine namenjene za pridelavo krme za kokoši nesnice)
- Povprečno število kokoši nesnic in število starostno različnih jat
- Pasma oz. trgovsko ime nesnic
- Lokacija nakupa nesnic ter starost ob nakupu (dan stari piščanci ali. vzrejene jarkice)
- Katere druge vrste domačih živali redijo na kmetiji
- Druge kmetijske in nekmetijske dejavnosti na kmetiji.

Pri **priraji jajc** nas je zanimalo, koliko jajc so priredili v letu 2011, kateri mesec so prodali največ in kateri mesec najmanj jajc.

Tretji sklop vprašalnika se je nanašal na **način reje nesnic**. V okviru tega sklopa vprašalnika smo se osredotočili na:

- Sistem uhlevitve kokoši nesnic v letu 2011
- Način zbiranja jajc
- Način sortiranja in pakiranja jajc
- Način skladiščenja jajc
- Prodajne poti ter delež prodaje preko posameznih oblik prodaje.

Manj obsežen sklop vprašanj se je nanašal na **osebe**, kjer nas je zanimalo koliko družinskih članov dela polni delovni čas na kmetiji in koliko ur na dan porabijo za vsa opravila povezana z rejo kokoši, sortiranjem in trženjem jajc. Zanimalo nas je tudi, če za delo na kmetiji uporabljajo sezonske delavce.

Naslednji sklop vprašalnika se je nanašal na **opis značilnosti kmeta in kmetije**:

- Starost nosilca kmetije
- Koliko let je nosilec kmetije aktivno vključen v delo na kmetiji
- Koliko kilometrov je kmetija oddaljena od najbližjega mesta

- Stopnja izobrazbe nosilca kmetije
- Ali ima nosilec kmetije kmetijsko oz. veterinarsko izobrazbo
- Ali ima kmetija naslednika
- Tip kmetije (ravninska / hribovska / gorska / NATURA 2000 /...)
- Oblika kmetovanja (specializacija / diverzifikacija)

Eden od sklopov vprašanj se je nanašal na **cilje kmetovanja**. Zanimalo nas je naslednje:

- Na kaj bo usmerjen razvoj njihovih kmetij v naslednjih petih letih
- Kakšni so njihovi cilji v povezavi s kmetovanjem in njihovo kmetijo
- Poznavanje smeri razvoja kmetije
- Kakšno pomoč potrebujejo za doseganje zastavljenih oz. želenih ciljev

Naslednji trije sklopi vprašanj so se nanašali na:

- **Strateška razmišljanja** (presojo)
- **Priložnosti in nevarnosti** (razvojne ovire) v povezavi z bodočimi strategijami kmetij
- **Načrti za prihodnost** / pričakovanja glede bodočega razvoja kmetije, predvsem v povezavi s prirajo jajc.

3.2. METODE DELA

Podatke smo vnesli v Excelovo datoteko in jih obdelali s statističnim paketom SPSS (2011). Za posamezne sklope podatkov smo izračunali osnovne statistične parametre (povprečje, standardni odklon, minimum in maksimum), frekvence in z One-way ANOVA testirali razlike med srednjimi vrednostmi posameznih skupin rejcev:

- Glede na način reje kokoši nesnic (ekološki / drugi načini reje),
- Glede na obliko kmetovanja (specializacija / diverzifikacija)
- Glede na v prihodnje pričakovan obseg priraje jajc (povečan obseg / nespremenjen obseg).

4 REZULTATI IN RAZPRAVA

Zadnja posodobitev registra obratov rej kokoši nesnic je bila 6. 4. 2012. Primerjali smo ga z registrom z dne 17. 10. 2011, saj nas je zanimalo kakšne so spremembe po 1. 1. 2012, ko je začela veljati prepoved reje kokoši nesnic v neobogatenih kletkah.

Preglednica 4: Registrirani obrati privatnih rejcev kokoši nesnic in perutninskih družb v Sloveniji, stanje 17. 10. 2011 (Register ..., 2012)

	Število rejcev/družb	Načini reje	Število rej	Največje dovoljeno število živali v vseh objektih	Delež največjega dovoljenega števila živali v vseh objektih [%]	Delež načina reje [%]
Rejci (R)	87	ekološka	4	1394	0,4	4,5
		prosta	6	4548	1,4	6,7
		hlevska	19	73024	21,7	21,3
		baterijska	60	256.586	76,5	67,5
Skupaj			89	335.552	21,8	
Perutninske družbe (P)	8	ekološka	1	4680	0,4	7,7
		prosta	1	5828	0,5	7,7
		hlevska	5	640.201	53,1	38,5
		baterijska	6	554.900	46,0	46,1
Skupaj			13	1.205.609	78,2	
Skupaj P+R			102	1.541.161		

Preglednica 5: Registrirani obrati privatnih rejcev kokoši nesnic in perutninskih družb v Sloveniji, stanje 6. 4. 2012 (Register ..., 2012)

	Število rejcev/družb	Načini reje	Število rej	Največje dovoljeno število živali v vseh objektih	Delež največjega dovoljenega števila živali v vseh objektih [%]	Delež načina reje [%]
Rejci (R)	72	ekološka	4	2094	0,9	5,6
		prosta	12	5.814	2,6	16,6
		hlevska	26	92.865	40,8	36,1
		baterijska	30	126.854	55,7	41,7
Skupaj			72	227.627	17,06	
Perutninske družbe (P)	6	ekološka	1	4680	0.4	10
		prosta	1	5828	0.5	10
		hlevska	6	619.039	55,9	60
		baterijska	2	477.280	43,2	20
Skupaj			10	1.106.827	82,94	
Skupaj P+R			82	1.334.454		

Iz preglednice 4 in preglednice 5 je razvidno, da se je v polletnem obdobju, od oktobra 2011 do aprila 2012, ko je že bila uveljavljena smernica iz leta 1999/74/ES, število privatnih rejcev kokoši nesnic z registriranimi rejami zmanjšalo za 15. Spremenilo se je tudi število rejcev s prosto, hlevsko in baterijsko rejo, število rejcev z ekološko rejo pa je ostalo nespremenjeno. Število prostih rej se je podvojilo, število hlevskih rej se je povečalo iz 19 na 26. Zmanjšalo pa se je število rej v baterijskih kletkah in sicer za polovico. Do sprememb je prišlo tudi pri perutninskih družbah. Zmanjšalo se je število baterijskih rej za štiri reje in za eno rejo se je povečala hlevska. Učinek uvedbe smernice 1999/74/ES v prvih štirih mesecih je bil očiten, največje dovoljeno število kokoši nesnic v registriranih hlevih se je zmanjšalo za 206.707 mest oz. za 13,4 %, in sicer v okviru privatnih rej za 32,2 % in v okviru perutninskih družb za 8,2 %.

4.1. ZNAČILNOSTI KMETIJE

V preglednici 6 so prikazani osnovni statistični parametri kmetij.

Preglednica 6: Osnovni statistični parametri za opis značilnosti kmetij

Lastnost	N	\bar{x}	SD	Min	Max
Velikost kmetije (ha)	46	24,35	19,76	2	100
Površine namenjene za pridelavo krme za kokoši nesnice (ha)	19	9,32	10,56	1	40
Število kokoši nesnic	50	3.601	4.027	50	20.000
Število starostno različnih jat	50	2,26	1,08	1	4

Iz preglednice 6 je razvidno, da so v letu 2011 na obravnavanih kmetijah v povprečju redili 3.601 kokoši nesnic. Najmanjša registrirana reja je imela 50 kokoši in največja 20.000 kokoši. Po eno starostno jato je v letu 2011 imelo 13 kmetij, 17 jih je imelo dve starostno različni jati, sedem kmetij tri starostno različne jate in deset kmetij štiri starostno različne jate. Dve kmetiji sta redili od ena do dve starostno različni jati, ter ena od dve do tri starostno različne jate. Iz vidika celoletnega zagotavljanja jajc je potrebno rediti vsaj dve starostno različni jati kokoši nesnic. Od 50 rejcev, ki so vrnili vprašalnike, jih je 19 navedlo površino, ki jo imajo namenjene za pridelavo krme za kokoši nesnice. Torej večina rejcev ne prideluje krme za kokoši nesnice na svojih površinah. Po njihovih navedbah za pridelavo krme za kokoši nesnice v povprečju namenijo 9,32 ha kmetijskih površin. Na vprašanje o velikosti kmetije je odgovorilo 46 rejcev. Dva odgovora nista podala, dva rejca pa imata skupno površino kmetije manjšo kot 0,5 ha. Obravnavane kmetije razpolagajo povprečno s 24,35 ha skupnih kmetijskih površin.

Zanimalo nas je katere pasme oz. provenience kokoši nesnic redijo v registriranih rejah. Večina jih redi lohmann brown (42 %) in isa brown (24 %) provenienci kokoši, manj pa je tistih, ki redijo tudi druge, kot so hisex, prelux-R, hyline, tetra Sl, rhode island.

Rejce smo povprašali tudi o tem, kje kupujejo nesnice in kakšna je starost nesnic oziroma jarkic ob nakupu. Na osnovi njihovih odgovorov smo ugotovili, da največ rejcev kupuje nesnice pri domačih dobaviteljih kot vzrejene jarkice. Manj pa je tistih, ki kupujejo dan stare piščance v tujini.

Zanimalo nas je tudi, do katere starosti rejci redijo jate nesnic in ugotovili, da sedem rejcev redi nesnice do 40. tedna starosti, šest rejcev do 72. tedna, pet rejcev do 70. tedna, pet rejcev do 60. tedna starosti in trije do 96. tedna starosti.

Poleg kokoši nesnic rejci redijo tudi druge vrste živali. Največ jih ima teleta (bikce in teličke do starosti 12 mesecev) in sicer 18 rejcev in telice starejše od 12 mesecev (17 rejcev). Sledijo biki za pitanje (13 rejcev), prašiči za pitanje (13 rejcev), krave molznice (12 rejcev), konji (10 rejcev), krave dojilje (8 rejcev), ovce (6 rejcev) in pitovni piščanci (5 rejcev) ter plemenske svinje (3 rejci) in koze (1 rejec).

Rejce smo povprašali še s katerimi drugimi kmetijskimi in nekmetijskimi dejavnostmi se ukvarjajo in ugotovili, da se jih največ ukvarja s prodajo na domu (23 rejcev), prodajo na tržnici (21 rejcev) in gozdarstvom (21 rejcev). V manjši meri je zastopano tudi vinogradništvo, s čimer se ukvarja osem rejcev in predelavo na domu (8 rejcev). Šest rejcev se ukvarja z vrtnarstvom. Najmanj je zastopano sadjarstvo (štirje rejci) in proizvodnja lokalno tipičnih proizvodov (trije rejci) ter kmečki turizem (trije rejci). Kot druge kmetijske oz. nekmetijske dejavnosti poleg reje nesnic, so navedli naslednje: izdelava rezancev (4 rejci), proizvodnja električne energije (3 rejci), strojne usluge, gradbeništvo (komunala), predelava mleka na domu (sirarstvo), prodaja drv, priraja mleka in prodaja kokošnjega gnoja, reja pitovnih piščancev ter zaposlitev izven kmetije.

4.2. PRIREJA JAJC

V preglednici 7 prikazujemo osnovne podatke o priraji jajc na obravnavanih kmetijah. Povprečno število znesenih jajc na teh kmetijah je znašalo 973.460, kar predstavlja v povprečju 264 znesenih jajc na kokoš letno. Število znesenih jajc v letu 2011 je na teh kmetijah variiralo med 13.673 in 5.500.000 jajc.

Preglednica 7: Osnovni statistični parametri za opis priraje jajc

Lastnost	N	\bar{x}	SD	Min	Max
Število znesenih jajc (v letu 2011)	50	973.460	1.125.748	13.673	5.500.000
Število jajc na kokoš	50	264	31,45	200	314

Prodaja jajc je največja v mesecu aprilu, ko praznujemo veliko noč, sledi mesec december, čas praznikov, ko je zaradi peke piškotov tudi poraba jajc večja. V poletnem času pa zaradi dopustov in vročine prodaja jajc pade in je najmanjša v mesecu juniju in juliju.

Večini rejcev (19 rejcev) predstavlja priraja jajc in reja kokoši nesnic od 25 do 49 % vsega družinskega dohodka. Na drugem mestu je 12 rejcev, ki jim priraja jajc pomeni od 50 do 74 % družinskega dohodka. Devetim rejcem pa predstavlja priraja jajc in reja kokoši nesnic manj kot 25 % družinskega dohodka. Sedem rejcev zasluži s prirajo in prodajo jajc od 75-100 % družinskega dohodka. Dva rejca odgovora nista želela podati.

4.3. REJA NESNIC

Pri sistemih uhlevitve kokoši nesnic v letu 2011 prevladuje baterijska reja z obogatenimi kletkami, kar je razvidno iz preglednice 8. Ta sistem reje ima 21 rejcev. Sledi baterijska reja s klasičnimi kletkami, ki je zastopana pri 16-tih rejcih. Dvanajst rejcev ima hlevsko rejo kokoši nesnic. Najmanj pogosto sta zastopani ekološka reja (štirje rejci) ter prosta reja (trije rejci). Deset rejcev je prešlo na baterijsko rejo z obogatenimi kletkami v letu 2011. Prvi rejec je prešel na obogatene kletke leta 2004, dva rejca leta 2007, dva rejca leta 2009, štirje rejci leta 2010 in trije leta 2012.

Preglednica 8: Sistemi uhlevitve kokoši nesnic v letu 2011

Način reje	Število rejcev
Baterijska z obogatenimi kletkami	21
Baterijska s klasičnimi kletkami	16
Hlevska	12
Ekološka	4
Prosta	3

Prehod na obogatene kletke je s finančnega vidika zelo zahteven projekt. Vendar je le eden izmed anketirancev opustil rejo kokoši nesnic in bo nadaljeval z njo takrat, ko bo oprema cenejša in bo finančno zanj dosegljiva.

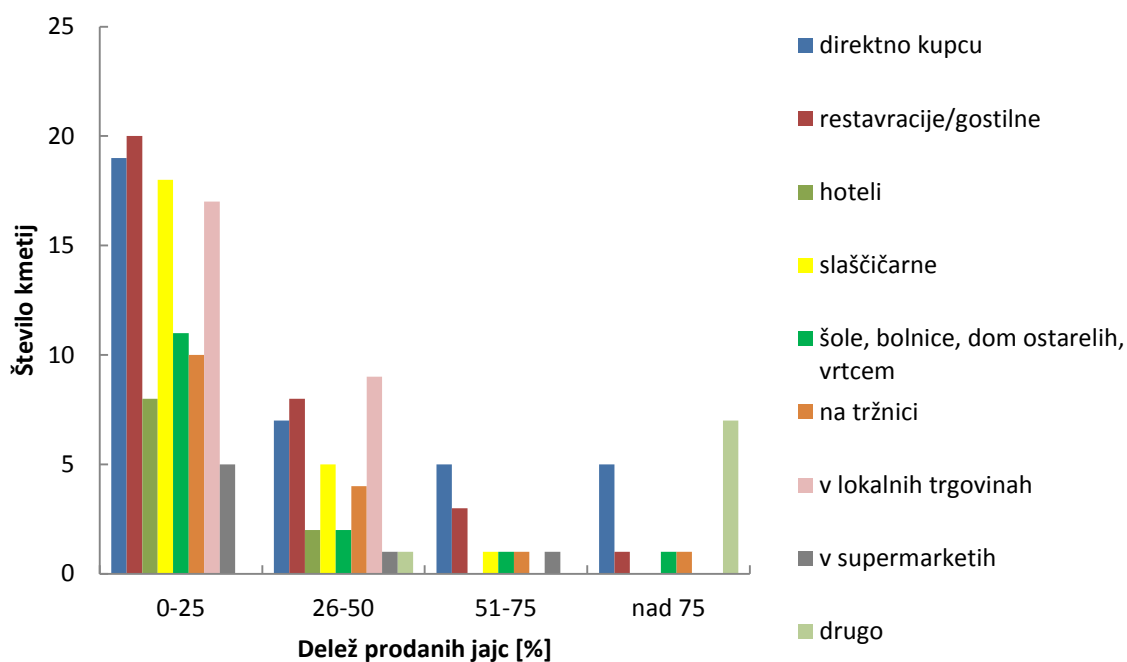
Pri načinu pobiranja oziroma zbiranja jajc smo ugotovili, da 29 rejcev jajca pobira ročno. Eden od rejcev ima ročno in avtomatsko pobiranje ter sortiranje jajc. Prevladujejo rejci z registrirano pakirnico jajc, teh je 34. V drugo pakirnico jajca vozi osem rejcev. Štirideset sodelujočih kmetov jajca sortira po težnostnih razredih, ostalih devet jajc ne sortira. Večinoma (46 rejcev) pakirajo po 30 jajc na platoju, sledi pakiranje z desetimi (37 rejcev), šestimi (11 rejcev) ter najmanj (7 rejcev) z dvanajstimi jajci v kartonu. Pet rejcev ima vse načine pakiranja. Večina kmetov jajca skladišči v hladilnici. Pri ostalih pa za to poskrbi kmetijska zadruga ali pa skladiščijo jajca v kleti, hladni shrambi, hladilniku, klimatiziranem skladišču ali pa jajca sproti prodajo.

Zanimalo nas je tudi ali nameravajo rejci v treh do petih letih povečati obseg priraje jajc. Ugotovili smo, da bo 26 rejcev ostalo na istem obsegu priraje jajc, 18 jih bo obseg priraje jajc povečalo, medtem ko bosta dva prirajo jajc zmanjšala. Dva rejca imata namen povečati obseg priraje za 20 %, sedem jih bo prirajo jajc povečalo za 50 % ter pet rejcev namerava povečati obseg priraje jajc za 100 % ter eden izmed rejcev za 200 %.

Rejce smo vprašali katere izmed razvojnih ovir so razlog, da obsega priraje jajc ne povečajo. Večino (22 rejcev) ovirajo razmere na trgu, stroški krme in kokoši (21 rejcev) ter cena jajc (19 rejcev). Četrto oviro vidijo rejci v obstoječih hlevih in sistemih priraje jajc ter razpoložljivosti zemlje. Ovine, ki jih vidijo rejci so še zakonodaja glede sistemov reje in priraje jajc (12 rejcev), lokaciji kmetije (11 rejcev), zakonodaja in predpisi glede označevanja in sledljivosti jajc (7 rejcev), razpoložljivost inputov (4 rejci). Kot drugo so navedli pravilnik o zaščiti živali, preveliko dela in zahtevna pridobitev gradbenih dokumentov. Rejci ne vidijo ovire v higiensko sanitarnih predpisih vezanih na prirajo jajc.

4.4. PRODAJA JAJC

Prodaja jajc poteka preko različnih prodajnih poti (Slika 1). Večina rejcev jajca prodaja direktno kupcu. Takih rejcev je kar 36. Na 19 kmetijah delež prodanih jajc direktno kupcu znaša do 25 %, pri ostalih 17 kmetijah pa je ta delež večji (med 26 in 100 %). Na drugem mestu je prodaja jajc v gostilne in restavracije. Kar 32 kmetij se poslužuje te prodajne poti. V lokalnih trgovinah prodaja jajca 26 kmetij, 24 kmetij v slaščičarne, 16 na tržnici, 15 kmetij prodaja jajca v šole, vrtce, bolnice ali domove ostarelih. Le deset kmetij prodaja jajca v hotele in le sedem kmetij prodaja jajca v supermarketih. Na osmih kmetijah organizirajo prodajo jajc preko zadruga.

Slika 1: Delež prodanih jajc preko različnih prodajnih poti

4.5. OSEBJE

Na obravnavanih kmetijah v povprečju dva družinska člana delata polni delovni čas. Med kmetijami so določene razlike, saj število družinskih članov, ki polni delovni čas delajo na kmetiji, variira med enim in šestimi družinskimi člani. Za opravila, povezana s prirajo jajc, v povprečju porabijo 6,52 ur dnevno (Preglednica 9). Sedem rejcev, ki redijo večje število kokoši nesnic, uporabljajo pomoč sezonskih delavcev.

Preglednica 9: Osnovni statistični parametri za opis osebj na kmetiji

Lastnost	N	\bar{x}	SD	Min	Max
Število družinskih članov, ki delajo na kmetiji	46	2,17	0,97	1	6
Število dnevno porabljenih ur za opravila povezana z rejo kokoši nesnic ter prirajo in prodajo jajc	42	6,52	4,93	2	20

Rejce smo vprašali s kom se največ posvetujejo, ko sprejemajo pomembne odločitve na kmetiji. Večina (38 rejcev) rejcev se posvetuje s člani družine. Za nasvet prosijo tudi kolege-kmete (14 rejcev) in dobavitelje repro materiala (12 rejcev), kmetijsko svetovalno službo (11 rejcev) in veterinarje (11 rejcev). Najmanj se posvetujejo z zasebnimi svetovalci, zadrugami katerih člani so sami ter univerzo oziroma šolo.

Registrirani privatni rejci, ki se ukvarjajo z rejo in prirajo jajc so člani naslednjih organizacij: Kmetijsko gozdarska zbornica (35 rejcev), kmetijske zadruge (22 rejcev), strojni krožek (9 rejcev), lokalne skupine kmetov (8 rejcev), sindikat kmetov (trije rejci) in en rejec je v študijski skupini.

4.6. ZNAČILNOSTI KMETA IN KMETIJE

Povprečna starost nosilcev kmetij, ki so sodelovali v anketi, je 49 let. Najmlajši nosilec kmetije je bil star 20 let in najstarejši 82 let. Večina nosilcev kmetij dela na kmetiji v povprečju 30 let (± 12 let). Kmetije so od najbližjega mesta v povprečju oddaljene devet kilometrov. Najbolj oddaljena kmetija ima kar 60 kilometrov do najbližjega mesta (Preglednica 10).

Preglednica 10: Osnovni statistični parametri za opis karakteristik kmeta in kmetije

Lastnost	N	\bar{x}	SD	Min	Max
Starost nosilca kmetije, let	49	49,29	12,19	20	82
Koliko let nosilec kmetije dela na kmetiji	47	30,11	12,22	2	53
Oddaljenost kmetije od najbližjega mesta, v km	46	9	10,39	1	60

Glede na stopnjo izobrazbe nosilca kmetije smo ugotovili, da ima sedem rejcev končano osnovno šolo, 19 jih je končalo poklicno šolo, 17 srednjo šolo ali gimnazijo ter 7 rejcev višjo strokovno ali visoko šolo ali fakulteto. Kmetijsko izobrazbo ima 21 nosilcev kmetije, trije nosilci kmetij pa imajo veterinarsko izobrazbo.

Preko vprašalnika smo poskušali pridobiti informacije o tem koliko kmetij ima naslednika. Na osnovi njihovih odgovorov smo ugotovili, da ima od 50 v anketi sodelujočih kmetov kar 29 kmetij naslednika, na 19 kmetijah situacija glede naslednika še ni jasna, dva rejca pa žal nimata naslednika za prevzem kmetije.

Na območju, ki je opredeljeno kot ravninsko oziroma območje z ugodnimi pogoji za kmetovanje je 17 kmetij in na območju z manj ugodnimi pogoji za kmetovanje se nahaja 16 kmetij. V hribovskem območju leži deset kmetij, tri ležijo v gorskem svetu in po dve kmetiji na območju z izredno omejenimi možnostmi za kmetovanje in na območju NATURA 2000.

Prevladujejo kmetije, ki se poleg priraje jajc ukvarjajo z različnimi kmetijskimi dejavnostmi in sicer je takih kar 32 kmetij. Specializiranih družinskih kmetij, ki se ukvarjajo le s prirajo jajc je 17.

V preglednici 11 so prikazane povprečne ocene o kmetovih sposobnostih na skali od 1 (popolnoma se ne strinjam) do 7 (popolnoma se strinjam). Kot je razvidno iz preglednice 11, so anketiranci sebe ocenili kot osebo, ki:

- Zna opisati težave v svojem poslu	6,27
- Stalno išče nove možnosti	6,18
- Ves čas išče nove informacije	6,16
- Sposoben je zaznati priložnosti in slabosti na svoji kmetiji	6,10
- Ne odstopa hitro od ciljev, ki si jih zastavi	6,10

Preglednica 11: Kmetove sposobnosti
(ocenjene na skali od 1 (popolnoma se **ne strinjam**) do 7 (popolnoma **se strinjam**))

Kmetove sposobnosti	Povprečna ocena	Način reje		Usmeritev		Obseg priraje	
		Ekološki	Drugi	A [#]	B ^{##}	Povečan	Enak
Število sodelujočih kmetov	50	4	46	17	33	18	32
Sposoben sem zaznati priložnosti in slabosti na svoji kmetiji	6,10	6,00	6,11	6,38	5,97	6,39	5,94
Znam opisati težave v svojem poslu	6,27	6,75	6,23	6,31	6,25	6,50	6,13
Zlahka ločim dejstva od mnenj (domnev)	5,78	6,33	5,74	6,00	5,67	5,94	5,69
Zavedam se lastnih šibkih in močnih točk	5,78	6,33	5,74	6,29	5,56	5,94	5,69
V primerjavi s kolegi dosegam dobre finančne rezultate kmetije	5,04	5,00	5,05	5,31	4,90	5,13	5,00
Imam jasno predstavo o tem, kako bo moja kmetija izgledala čez pet let	5,11	6,50 ^a	4,98 ^b	5,31	5,00	5,76 ^a	4,71 ^b
Ves čas iščem nove informacije	6,16	6,75	6,11	5,94	6,27	6,22	6,13
Stalno iščem nove možnosti	6,18	6,75	6,13	6,06	6,24	6,39	6,06
Pogosto sem prvi, ki preizkusim nove stvari	5,29	5,67	5,27	5,38	5,25	4,56 ^a	5,66 ^b
Sprejemam izzive bolj pogosto kot moji kolegi v sektorju	5,02	5,67	4,98	5,07	5,00	4,76	5,17
Ne odstopam hitro od ciljev, ki si jih zastavim	6,10	7,00	6,04	6,13	6,09	6,35	5,97
Pogosto se pogajam z dobavitelji ali kupci glede cen	5,62	5,67	5,61	5,53	5,67	5,88	5,48
S svojo kmetijo dosegam dober dohodek	4,98	5,00	4,98	5,20	4,88	4,94	5,00
Imam veliko stikov izven kmetijskega sektorja	5,02	5,00	5,02	5,07	5,00	5,18	4,94
Ideje in pripombe drugih upoštevam pri vodenju kmetije	5,50	6,00	5,47	5,73	5,39	5,41	5,55
Sodelovanje z drugimi kmeti v mojem sektorju je zame pomembno	5,42	4,67	5,47	5,33	5,45	5,29	5,48
Odprt sem za kritike drugih (kolegov, javnosti, ...)	5,80	5,33	5,84	6,29	5,59	5,75	5,83

= družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc

= družinske kmetije, ki se na kmetiji ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi (diverzifikacija)

^{a,b} - vrednosti z različnima črkovnima oznakama v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (P < 0,05)

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki imajo ekološki način reje v primerjavi s kmetijami, ki imajo drugi način reje (prosto, hlevsko ali baterijsko rejo). Med njimi so precejšnje razlike (Preglednica 11). Rejci z ekološkim načinom kmetovanja so sebe ocenili kot osebo, ki:

- Ne odstopa hitro od ciljev, ki si jih zastavi 7,00
- Zna opisati težave v svojem poslu 6,75
- Ves čas išče nove informacije 6,75
- Stalno iščem nove možnosti 6,75
- Ima jasno predstavo o tem, kako bo kmetija videt čez pet let 6,50

Rejci, ki redijo kokoši nesnice v drugih načinih reje so sebe opisali kot osebo, ki:

- Zna opisati težave v svojem poslu 6,23
- Stalno išče nove možnosti 6,13
- Sposoben zaznati priložnosti in slabosti na svoji kmetiji 6,11
- Ves čas išče nove informacije 6,11

Statistično značilna razlika ($P < 0,05$) obstaja med rejci ekološke reje v primerjavi z rejci, ki imajo druge načine reje glede tega kako bo izgledala njihova kmetija čez pet let. Rejci, ki redijo kokoši nesnice po pravilih ekološke reje imajo veliko bolj jasno predstavo glede tega kakšna bo njihova kmetija čez pet let.

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki so **specializirane** v prirajo jajc v primerjavi s kmetijami, ki imajo poleg reje kokoši nesnic še katero drugo kmetijsko oz. nekmetijsko dejavnost na kmetiji. Tudi med tema dvema skupinama kmetij obstajajo razlike (Preglednica 11). Nosilci družinskih kmetij, ki so specializirane v prirajo jajc so sebe opisali kot osebo, ki je:

- Sposobna zaznati priložnosti in slabosti na svoji kmetiji 6,38
- Zna opisati težave v svojem poslu 6,31
- Zaveda se lastnih šibkih in močnih točk 6,29
- Odprta za kritike drugih (kolegov, javnosti, ...) 6,29

Rejci družinskih kmetij, ki se ukvarjajo z **različnimi dejavnostmi** na kmetiji (diverzifikacija) in ki niso dohodkovno odvisne samo od priraje jajc, pa so sebe opisali kot osebo, ki:

- Ves čas išče nove informacije 6,27
- Znam opisati težave v svojem poslu 6,25
- Stalno išče nove možnosti 6,24
- Ne odstopam hitro od ciljev, ki si jih zastavim 6,09

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki razmišljajo o povečanem obsegu priraje jajc v primerjavi s kmetijami, ki v naslednjih petih letih ne nameravajo povečati obsega priraje jajc. Tudi med tema dvema skupinama kmetij obstajajo določene razlike glede svojih sposobnosti, vendar te niso tako izrazite kot med ekološkimi in konvencionalnimi kmetijami (Preglednica 11). Kmetje, ki razmišljajo o povečanem obsegu, so svoje sposobnosti v povprečju ocenili z boljšimi ocenami, kot kmetje, ki v naslednjih petih letih ne nameravajo povečati obsega priraje jajc. Rejci, ki v naslednjih petih letih ne nameravajo povečati obsega priraje jajc, imajo značilno slabšo predstavo o tem, kakšna bo njihova kmetija čez pet let kot tisti, ki bodo povečali obseg priraje. Hkrati so ti rejci značilno ($P < 0,05$) pogosteje med prvimi, ki preizkusijo nove stvari v primerjavi z rejci, ki razmišljajo o povečanem obsegu priraje jajc.

V preglednici 12 so prikazane povprečne ocene (na skali od 1 do 7: od popolnoma se ne strinjam do popolnoma se strinjam) glede trditev o značilnostih kmeta – nosilca kmetije. Kot je razvidno iz preglednice 12, je za večino sodelujočih rejcev pomembno naslednje:

- Če je le možno, se zanašam na lastno delovno silo in pomoč drugih družinskih članov 6,74
- Pozorno prisluhnem osebi, ki kupuje jajca (potrošnik, zadruga,.....) 6,54
- Zmanjšanje proizvodnih stroškov je dobra strategija 6,48
- Rad imam direkten kontakt s končnimi uporabniki mojih proizvodov 6,38
- Tehnološki rezultati kmetije so dobri 6,15

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki imajo ekološki način reje v primerjavi s kmetijami, ki imajo drug način reje. Za ekološke kmetije so najpomembnejše naslednje značilnosti:

- Tehnološki rezultati kmetije so dobri (prireja jajc, izkoristek krme...) 7,00
- Rad imam direkten kontakt s končnimi uporabniki mojih proizvodov 6,75
- Zmanjšanje proizvodnih stroškov je dobra strategija 6,75
- Zlahka razumem želje potrošnikov 6,50
- Če je le možno, se zanašam na lastno delovno silo 6,50
- Povečanje specializacije je dobra strategija 6,50
- Povezovanje znotraj kmetijske verige je dobra strategija 6,50

Tudi za rejce, ki redijo kokoši nesnice v drugih načinih reje so zgoraj navedene značilnosti pomembne. So pa posamezne kmetove značilnosti nekoliko slabše ocenjene kot pri ekoloških kmetih. Glede trditve, da je v sedanji situaciji nesmiselno delati načrte za prihodnost, so ekološki rejci statistično značilno ($P < 0,05$) bolj jasno izrazili nestrinjanje s to trditvijo kot rejci, ki imajo druge sisteme reje.

Preglednica 12: Kmetove značilnosti

(ocenjeni na skali od 1 (popolnoma se **ne strinjam**) do 7 (popolnoma **se strinjam**))

Kmetove značilnosti	Povprečna ocena	Način reje		Usmeritev		Obseg priraje	
		Ekološki	Drugi	A [#]	B ^{##}	Povečan	Enak
Število sodelujočih kmetov	50	4	46	17	33	18	32
Zlahka razumem želje potrošnikov	6,06	6,50	6,02	6,18	6,00	6,29	5,94
Pozorno prisluhnem osebi, ki kupuje jajca (potrošniku, zadruzi,.....)	6,54	6,25	6,57	6,56	6,53	6,50	6,57
Ohranjam čim manjše stroške	6,02	6,00	6,02	5,94	6,06	5,94	6,06
Če je le možno, se zanašam na lastno delovno silo in pomoč drugih družinskih članov	6,74	6,50	6,76	6,71	6,76	6,72	6,75
Rad imam direkten kontakt s končnimi uporabniki mojih proizvodov	6,38	6,75	6,34	6,44	6,34	6,35	6,39
Povečanje specializacije je dobra strategija	5,89	6,50	5,87	6,20	5,75	5,75	5,97
Kmetija je večja in bolj moderna kot druge kmetije	4,35	5,33	4,28	4,44	4,30	4,00	4,55
Tehnološki rezultati kmetije so dobri	6,15	7,00	6,11	6,27	6,09	5,94	6,26

»se nadaljuje«

»nadaljevanje«

Kmetove značilnosti	Povprečna ocena	Način reje		Usmeritev		Obseg priraje	
		Ekološki	Drugi	A [#]	B ^{##}	Povečan	Enak
Na kmetiji so bile izvedene ambiciozne naložbe v rejo kokoši oz. prirajo jajc	5,63	6,33	5,58	5,29	5,81	5,88	5,50
Prirajo jajc je velika, stroški pa kar se da nizki	4,62	3,67	4,68	4,75	4,55	4,12	4,90
Velika nesnost je dobra strategija	5,84	5,67	5,85	5,76	5,88	6,00	5,75
Zmanjšanje proizvodnih stroškov je dobra strategija	6,48	6,75	6,45	6,41	6,52	6,35	6,55
Sodelovanje z drugimi rejci kokoši nesnic je dobra strategija	5,04	5,00	5,05	5,18	4,97	4,69	5,23
Prepoznavanje razvoja trga hitreje kot drugi kolegi, je dobra strategija	5,60	6,00	5,58	5,69	5,55	5,38	5,71
Povezovanje znotraj kmetijske verige je dobra strategija	5,54	6,50	5,45	5,56	5,53	5,78	5,40
V sedanji situaciji je nesmiselno delati načrte za prihodnost	3,54	1,75 ^a	3,71 ^b	3,24	3,72	3,50	3,57
Rad se izogibam dolgovom	6,02	5,25	6,09	6,29	5,88	6,33	5,84

= družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc

= družinske kmetije, ki se na kmetiji ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi (diverzifikacija)

a,b - vrednosti z različnima črkovnima oznakama v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (P <0,05)

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki so specializirane v prirajo jajc v primerjavi s kmetijami, ki imajo poleg reje kokoši nesnic še katero drugo kmetijsko oz. nekmetijsko dejavnost na kmetiji. Tudi med tema dvema skupinama obstajajo razlike. Za specializirane kmetije je pomemben kontakt s potrošnikom oz. kupcem njihovih jajc, lastna delovna sila in ohranjanje majhnih stroškov priraje. Zelo podobno razmišlja tudi skupina kmetov, ki se ukvarjajo še s katero drugo dejavnostjo. Za to skupino so pomembne tudi investicije v razvoj kmetije in odlični proizvodni rezultati (Preglednica 12).

Kmetje, ki razmišljajo o povečanem obsegu priraje jajc v primerjavi s kmetijami, ki v naslednjih petih letih ne nameravajo povečati obsega priraje jajc, so sebe ocenili s slabšimi ocenami kot kmetje, ki bodo v naslednjih petih letih nadaljevali z enaki obsegom priraje jajc.

4.7. CILJI KMETOVANJA

Rejce smo povprašali na kaj bo osredotočen razvoj njihove kmetije v naslednjih petih letih. Ponudili smo jim več možnih strategij, izbrali pa so lahko le tri strategije, ki so po njihovem mnenju najbolj pomembne za kmetijo.

Nadaljnja specializacija v rejo kokoši nesnic in prirajo jajc predstavlja 16 rejcem najpomembnejšo strategijo. Povečanje obsega reje kokoši nesnic in priraje jajc je za 13 rejcev najpomembnejša strategija. Šestim rejcem pa predstavlja najpomembnejšo strategijo diverzifikacija v druge ne-kmetijske aktivnosti (npr. kmečki turizem, proizvodnja lokalno tipičnih proizvodov, proizvodnja energije). Kot drugo pomembno strategijo, so rejci zelo pogosto omenili strategijo »povezovanja v verigi (sodelovanje z drugimi partnerji v verigi preko dolgoročnega dogovora npr. z zadruzo ali trgovino)« in strategijo »sodelovanja z drugimi kmeti pri uporabi strojev in prodaji proizvodov«.

V preglednici 13 prikazujemo razlike med posameznimi skupinami kmetov glede tega, kateri cilji kmetovanja so za posamezne skupine kmetij bolj pomembni od drugih. Med obravnavanimi skupinami kmetij obstajajo nekatere razlike. Glede bodočih ciljev kmetije, najbolj izstopa skupina ekoloških kmetov, ki je sicer majhna, vendar so njihovi cilji kmetovanja drugačni od kmetov, ki imajo prirajo jajc v ne-ekoloških sistemih reje.

V preglednici 13 so prikazane povprečne ocene (na skali od 1 do 7 – od popolnoma nepomembnih do zelo pomembnih) glede opredelitve ciljev kmetovanja. Kot je razvidno iz preglednice 13, so za celotno skupino obravnavanih kmetij najpomembnejši naslednji cilji:

- Zaslužiti dovolj denarja za svojo družino	6,76
- Proizvodnja varnih proizvodov	6,73
- Proizvodnja produktov najboljše kakovosti	6,67
- Ohranjati čim manjše stroške	6,67
- Izboljšati počutje živali (pogoji reje...)	6,58
- Povečanje dohodka	6,47
- Reja kokoši nesnic z veliko nesnostjo	6,41

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki imajo ekološki način reje v primerjavi s kmetijami, ki imajo drugi način reje. Za ekološke kmetije so najpomembnejši bodoči cilji kmetovanja naslednji:

- Prosta reja kokoši v izpustih	7,00
- Proizvodnja produktov najboljše kakovosti	7,00
- Proizvodnja varnih proizvodov	7,00
- Izboljšanje počutja živali	7,00
- Izboljšanje gospodarjenja z lastno pridelavo žit	7,00

Za ostale kmetije, ki redijo kokoši nesnice na drugi način reje pa so najpomembnejši naslednji cilji kmetovanja:

- Zaslužiti dovolj denarja za svojo družino	6,78
- Proizvodnja varnih proizvodov	6,72
- Ohranjati čim manjše stroške	6,67
- Proizvodnja produktov najboljše kakovosti	6,64
- Izboljšati počutje živali (pogoji reje...)	6,56

Za ekološke rejce je cilj kmetovanja »reja kokoši nesnic v zaprtih hlevih (talna in baterijska reja)« značilno ($P < 0,01$) popolnoma nepomemben (ocena: 1,00) v primerjavi z rejci, ki redijo kokoši nesnice v drugih sistemih (ocena: 5,48). Cilj kmetovanja »prosta« reja kokoši (v izpustih) je za ekološke rejce statistično značilno ($P < 0,05$) bolj pomemben (ocena: 7,00) kot za rejce, ki redijo kokoši v drugih sistemih (ocena: 3,79).

Preglednica 13: Opredelitev ciljev kmetovanja
(ocenjeni na skali od 1 (popolnoma nepomemben) do 7 (zelo pomemben))

Cilji kmetovanja	Povprečna ocena	Način reje		Usmeritev		Obseg priraje	
		Ekološki	Drugi	A [#]	B ^{##}	Povečan	Enak
Število sodelujočih kmetov	50	4	46	17	33	18	32
Reja kokoši nesnic z veliko nesnostjo	6,41	6,00	6,44	6,75	6,24	6,67	6,26
Povečanje dohodka	6,47	6,50	6,47	6,44	6,48	6,78	6,29
Učinkovito vodenje kmetije (z vidika porabe dela, ...)	6,13	6,33	6,11	6,13	6,12	6,06	6,16
Ohranitev preprostega upravljanja kmetije	5,85	6,50	5,82	6,00	5,78	5,81	5,87
Zmanjšanje dolgov	4,77	5,00	4,76	4,54	4,87	5,00	4,64
Izboljšanje gospodarjenja z lastno pridelavo žit	4,73	7,00	4,57	5,20	4,50	5,07	4,57
Reja kokoši nesnic v zaprtih hlevih (talna in baterijska reja)	5,27	1,00 ^c	5,48 ^d	4,86	5,47	5,50	5,14
Prosta reja kokoši (v izpustih)	4,02	7,00 ^a	3,79 ^b	4,80	3,58	4,71	3,67
Uživanje v podeželskem življenjskem slogu	5,61	6,67	5,54	6,06	5,36	6,25 ^a	5,25 ^b
Tehnološko visoko razvita kmetija (visoka stopnja avtomatizacije)	5,69	5,00	5,72	5,87	5,60	5,64	5,71
Proizvodnja produktov najboljše kakovosti	6,67	7,00	6,64	6,87	6,58	6,88	6,55
Imeti zadosti prostega časa (dopust)	5,33	5,33	5,33	4,86	5,55	5,06	5,48
Biti sam sebi šef / biti neodvisen	6,15	6,67	6,11	6,13	6,16	6,31	6,06
Proizvodnja varnih proizvodov	6,73	7,00	6,72	6,88	6,67	6,88	6,66
Biti spoštovan (upoštevan) s strani družbe	5,52	6,25	5,45	6,00	5,28	5,47	5,55
Izboljšati počutje živali (pogoji reje, hlevi, ...)	6,58	7,00	6,56	6,73	6,52	6,47	6,65
Ohranjati čim manjše stroške	6,67	6,75	6,67	6,75	6,54	6,67	6,68
Zagotoviti nasledniku možnost za rejo nesnic	6,09	6,25	6,07	6,47	5,91	6,35	5,93
Zaslužiti dovolj denarja za svojo družino	6,76	6,50	6,78	6,69	6,79	6,72	6,77

= družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc

= družinske kmetije, ki se na kmetiji ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi (diverzifikacija)

a,b - vrednosti z različnima črkovnima oznakama (a,b) v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (P <0,05)

c,d - vrednosti z različnima črkovnima oznakama (c,d) v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (P <0,01)

Zanimale so nas tudi razlike med kmetijami, ki so specializirane v prirajo jajc v primerjavi s kmetijami, ki imajo poleg reje kokoši nesnic še katero drugo kmetijsko oz. nekmetijsko dejavnost na kmetiji. Tudi med tema dvema skupinama obstajajo razlike (Preglednica 13).

Za družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc so najpomembnejši naslednji cilji:

- Proizvodnja varnih proizvodov	6,88
- Proizvodnja produktov najboljše kakovosti	6,87
- Ohranjati čim manjše stroške	6,75
- Reja kokoši nesnic z veliko nesnostjo	6,75
- Izboljšanje počutja živali	6,73

Za družinske kmetije, ki se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi na kmetiji (diverzifikacija)

in ki niso dohodkovno odvisne samo od priraje jajc, pa so pomembni naslednji cilji:

- Zaslužiti dovolj denarja za svojo družino	6,79
- Proizvodnja varnih proizvodov	6,67
- Proizvodnja produktov najboljše kakovosti	6,58
- Ohranjati čim manjše stroške	6,54
- Izboljšanje počutja živali	6,52

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki razmišljajo o povečanem obsegu priraje jajc v primerjavi s kmetijami, ki v naslednjih petih letih ne nameravajo povečati obsega priraje jajc. Tudi med tema dvema skupinama kmetij obstajajo razlike glede opredelitve bodočih ciljev kmetovanja. Za družinske kmetije, ki razmišljajo o povečanem obsegu priraje jajc, so najpomembnejši cilji:

- Proizvodnja varnih proizvodov	6,88
- Proizvodnja produktov najboljše kakovosti	6,88
- Povečanje dohodka	6,78
- Zaslužiti dovolj denarja za svojo družino	6,72
- Ohranjati čim manjše stroške	6,67
- Reja kokoši nesnic z veliko nesnostjo	6,67

Za družinske kmetije, ki bodo v naslednjih petih letih ohranile obstoječi obseg priraje jajc, pa so pomembni naslednji cilji:

- Zaslužiti dovolj denarja za svojo družino	6,77
- Ohranjati čim manjše stroške	6,68
- Proizvodnja varnih proizvodov	6,66
- Izboljšanje počutja živali	6,65
- Proizvodnja produktov najboljše kakovosti	6,55

Uživanje v podeželskem življenjskem slogu je za rejce, ki želijo v naslednjih petih letih povečati obseg priraje jajc statistično značilno ($P < 0,05$) bolj pomemben cilj (ocena: 6,25) kot za rejce, ki v naslednjih petih letih ne nameravajo povečati obsega priraje jajc (ocena: 5,25).

4.8. STRATEŠKA RAZMIŠLJANJA

V preglednici 14 so prikazane povprečne ocene (na skali od 1 do 7 – od popolnoma se ne strinjam do popolnoma se strinjam) glede poznavanja smeri razvoja. Kot je razvidno iz preglednice 14, so za celotno skupino obravnavanih kmetij najpomembnejše naslednje smeri razvoja:

- Imam **dovolj sposobnosti** (spretnosti) za nadaljnji razvoj kmetije 5,90
- Imam dovolj znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotim tudi **drugih kmetijskih dejavnosti** 5,88
- Imam **dovolj znanja za nadaljnji razvoj kmetije** 5,68
- Vem, kako organizirati **neposredno trženje** jajc 5,62

Preglednica 14: Poznavanje smeri razvoja

(ocenjeni na skali od 1 (popolnoma se **ne strinjam**) do 7 (popolnoma **se strinjam**)

Poznavanje smeri razvoja	Povprečna ocena	Način reje		Usmeritev		Obseg priraje	
		Ekološki	Drugi	A [#]	B ^{##}	Povečan	Enak
Število sodelujočih kmetov	50	4	46	17	33	18	32
Imam dovolj znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotim tudi drugih kmetijskih dejavnosti	5,88	5,67	5,89	4,94 ^e	6,38 ^f	5,94	5,84
Vem, kako organizirati neposredno trženje jajc	5,62	5,50	5,63	5,64	5,61	5,43	5,71
Vem dovolj, da lahko izboljšam tehnološke rezultate reje nesnic oz. priraje jajc na svoji kmetiji	5,54	4,50	5,63	5,59	5,52	5,83	5,38
Sem dobro kvalificiran, da lahko dobim drugo delo tudi zunaj kmetijstva	5,10	4,50	5,16	4,60	5,33	4,89	5,23
Imam dovolj znanja za nadaljnji razvoj kmetije	5,68	4,33 ^a	5,77 ^b	5,67	5,69	5,81	5,61
Imam dovolj sposobnosti (spretnosti) za nadaljnji razvoj kmetije	5,90	6,00	5,89	5,65	6,03	6,28	5,69
Imam dovolj znanja in izkušenj, da se lotim drugih ne-kmetijskih dejavnosti (kmečki turizem, lokalni proizvodi)	4,83	5,50	4,77	4,59	4,97	4,83	4,83

= družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc

= družinske kmetije, ki se na kmetiji ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi (diverzifikacija)

a,b - vrednosti z različnima črkovnima oznakama (a,b) v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (P <0,05)

e,f - vrednosti z različnima črkovnima oznakama (e,f) v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (P <0,001)

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki imajo ekološki način reje v primerjavi s kmetijami, ki imajo druge načine reje. Za ekološke kmetije so najpomembnejše naslednje smeri razvoja:

- Imam **dovolj sposobnosti** (spretnosti) za nadaljnji razvoj kmetije 6,00
- Imam dovolj znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotim tudi **drugih kmetijskih dejavnosti** 5,67
- Vem, kako organizirati **neposredno trženje** jajc 5,50
- Imam dovolj znanja in izkušenj, da se lotim **drugih ne-kmetijskih dejavnosti** (kmečki turizem, lokalni proizvodi) 5,50

Za ostale kmetije, ki redijo kokoši nesnice v drugih sistemih reje pa so najpomembnejše naslednje smeri razvoja:

- Imam dovolj znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotim tudi **drugih kmetijskih dejavnosti** 5,89
- Imam **dovolj sposobnosti** (spretnosti) za nadaljnji razvoj kmetije 5,89
- Imam **dovolj znanja za nadaljnji razvoj kmetije** 5,77
- Vem, kako organizirati **neposredno trženje** jajc 5,63
- Vem dovolj, da lahko izboljšam **tehnološke rezultate reje nesnic** oz. priraje jajc na svoji kmetiji 5,63

Rejci, ki redijo kokoši nesnice v drugih sistemih reje, so značilno ($P < 0,05$) višje ocenili nivo svojega znanja, ki je potreben za nadaljnji razvoj kmetije (ocena: 5,77) kot ekološki kmetje (ocena: 4,33).

Zanimale so nas tudi razlike med kmetijami, ki so specializirane v prirajo jajc v primerjavi s kmetijami, ki imajo poleg reje kokoši nesnic še katero drugo kmetijsko oz. nekmetijsko dejavnost na kmetiji. Tudi med tema dvema skupinama obstajajo razlike. Za družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc so najpomembnejše naslednje smeri razvoja:

- Imam **dovolj znanja za nadaljnji razvoj kmetije** 5,67
- Imam **dovolj sposobnosti** (spretnosti) za nadaljnji razvoj kmetije 5,65

- Vem, kako organizirati **neposredno trženje** jajc 5,64
- Vem dovolj, da lahko izboljšam **tehnološke rezultate reje nesnic**
oz. priraje jajc na svoji kmetiji 5,59

Za družinske kmetije, ki se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi na kmetiji in ki niso dohodkovno odvisne samo od priraje jajc, so pomembne naslednje smeri razvoja:

- Imam dovolj znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotim tudi **drugih kmetijskih dejavnosti** 6,38
- Imam **dovolj sposobnosti** (spretnosti) za nadaljnji razvoj kmetije 6,03
- Imam **dovolj znanja za nadaljnji razvoj kmetije** 5,69
- Vem, kako organizirati **neposredno trženje** jajc 5,61

Rejci, ki se ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi (diverzifikacija), so značilno ($P < 0,001$) boljše ocenili nivo svojega znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotijo tudi drugih kmetijskih dejavnosti (ocena: 6,38), kot rejci, ki so specializirani v prirajo jajc (ocena: 4,94), kar je tudi logično.

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki razmišljajo o povečanem obsegu priraje jajc v primerjavi s kmetijami, ki v naslednjih petih letih ne nameravajo povečati obsega priraje jajc. Tudi med tema dvema skupinama kmetij obstajajo razlike. Za družinske kmetije, ki razmišljajo o povečanem obsegu priraje jajc, so najpomembnejše naslednje smeri razvoja:

- Imam **dovolj sposobnosti** (spretnosti) za nadaljnji razvoj kmetije 6,28
- Imam dovolj znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotim tudi **drugih kmetijskih dejavnosti** 5,94
- Vem dovolj, da lahko izboljšam **tehnološke rezultate reje nesnic**
oz. priraje jajc na svoji kmetiji 5,83
- Imam **dovolj znanja za nadaljnji razvoj kmetije** 5,81

Za družinske kmetije, ki bodo v naslednjih petih letih ohranile obstoječi obseg priraje jajc, pa so pomembne smeri razvoja:

- Imam dovolj znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotim tudi **drugih kmetijskih dejavnosti** 5,84
- Vem, kako organizirati **neposredno trženje** jajc 5,71
- Imam **dovolj sposobnosti** (spretnosti) za nadaljnji razvoj kmetije 5,69
- Imam **dovolj znanja za nadaljnji razvoj kmetije** 5,61

V preglednici 15 prikazujemo strateška razmišljanja rejcev, ki se ukvarjajo s prirajo jajc.

Rejci se najbolj strinjajo z naslednjimi ugotovitvami:

- Sem dobro informiran o različnih predpisih, ki so pomembni za mojo kmetijo in za rejo kokoši nesnic 5,92
- Skrbno sledim razvoju / gibanju cen jajc 5,90
- Z drugimi kmeti razpravljam o posledicah predpisov in politike za razvoj kmetije 5,33
- Z drugimi kmeti (kolegi) sodelujem na različnih področjih kmetovanja 5,00

Preglednica 15: Strateško razmišljanje rejcev kokoši nesnic
(ocenjeni na skali od 1 (popolnoma se **ne strinjam**) do 7 (popolnoma se **strinjam**))

Strateška razmišljanja	Povprečna ocena	Način reje		Usmeritev		Obseg priraje	
		Ekološki	Drugi	A [#]	B ^{##}	Povečan	Enak
Število sodelujočih kmetov	50	4	46	17	33	18	32
Proučujem nove tržne priložnosti vsaj enkrat mesečno	4,82	4,25	4,87	5,24	4,59	4,53	4,97
Skrbno sledim razvoju / gibanju cen jajc	5,90	5,25	5,96	6,12	5,78	5,88	5,91
Z drugimi kmeti (kolegi) sodelujem na različnih področjih kmetovanja	5,00	4,25	5,07	4,38	5,32	4,60	5,19
Posvetujem se z različnimi dobavitelji repro-materiala (npr. krma) vsaj enkrat mesečno	4,96	4,33	5,00	5,00	4,94	5,13	4,88
Sem dobro informiran o različnih predpisih, ki so pomembni za mojo kmetijo in za rejo kokoši nesnic	5,92	6,00	5,91	5,65	6,06	5,83	5,97
Z drugimi kmeti razpravljam o posledicah predpisov in politike za razvoj kmetije	5,33	5,33	5,33	5,00	5,48	5,47	5,25
Vsako leto o tehnoloških in ekonomskih rezultatih kmetije (za preteklo leto) diskutiram (razpravljam) z drugimi	4,29	4,50	4,27	4,53	4,18	4,67	4,07

= družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc

= družinske kmetije, ki se na kmetiji ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi (diverzifikacija)

Proučili smo tudi razlike med posameznimi skupinami kmetij. Med njimi so nekatere razlike, vendar te niso tako velike kot pri bodočih ciljnih kmetovanja. Zanimivo je to, da je »dobra informiranost o različnih predpisih, ki so pomembni za njihovo kmetijo in za rejo kokoši nesnic« najbolj pomembno strateško razmišljanje, tako za skupino ekoloških kmetov kot tudi za skupino kmetov, ki se poleg reje kokoši nesnic ukvarjajo še s katero drugo kmetijsko ali nekmetijsko dejavnostjo in za kmetije, ki v naslednjih petih letih ne bodo povečale obsega priraje jajc. Za druge tri skupine kmetov pa je najbolj pomembna »skrb za nadaljnji razvoj in spremljanje gibanja cen jajc« (Preglednica 15).

Med posameznimi skupinami rejcev glede strateškega razmišljanja ni statistično značilnih razlik.

4.9. PRILOŽNOSTI IN NEVARNOSTI

S pomočjo vprašalnika smo želeli ugotoviti, kaj za rejce predstavlja priložnost v povezavi z njihovimi strateškimi načrti in kaj za njih predstavlja nevarnost oziroma grožnjo glede bodočega razvoja njihovih kmetij. V preglednici 16 prikazujemo priložnosti in nevarnosti za razvoj kmetij ocenjene na skali (od -3 do +3). Pri čemer -3 predstavlja veliko nevarnost in +3 veliko priložnost.

Kot je razvidno iz preglednice 16 za rejce predstavlja priložnost:

- Internet	1,93
- Usmerjenost na potrošnika / na trg	1,52
- Lokacija kmetije	1,15
- Veterinarji	0,98
- Tehnični razvoj (sistemi hlevov in namestitve živali,...)	0,88

V anketi sodelujoči rejci vidijo nevarnost oziroma grožnjo na naslednjih področjih:

- Bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil (SKP)	- 1,09
- Mednarodni trg z jajci	- 0,95
- Nova kmetijska politika EU (po letu 2015)	- 0,44
- Vstop v EU	- 0,30
- Inšpekcijska služba (npr. kmetijska, veterinarska, ...)	- 0,20

Preglednica 16: Priložnosti in nevarnosti

(ocenjeni na skali od - 3 (velika nevarnost) do + 3 (velika priložnost))

Priložnosti in nevarnosti	Povprečna ocena	Način reje		Usmeritev		Obseg priraje	
		Ekološki	Drugi	A [#]	B ^{##}	Povečan	Enak
Število sodelujočih kmetov	50	4	46	17	32	18	32
Predpisi o počutju živali	0,70	2,67 ^a	0,56 ^b	1,06	0,50	0,88	0,60
Predpisi glede veterinarskih in sanitarnih / higienskih standardov	0,42	2,67 ^a	0,26 ^b	0,53	0,37	1,00	0,10
Vstop v EU	-0,30	0,33	-0,35	-0,13	-0,40	-0,13	-0,40
EU subvencije	0,78	1,67	0,72	0,19	1,10	1,37	0,47
Bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil (SKP)	-1,09	0,33	-1,20	-0,29 ^a	-1,47 ^b	-1,13	-1,07
Programi zgodnjega upokojevanja	0,86	1,50	0,83	0,38	1,07	0,87	0,85
Zakonodaja o lastništvu zemlje	0,27	0	0,28	0,62	0,11	0,20	0,31
Kontrolne organizacije (za ekološko kmetovanje, ...)	0,45	3,00 ^e	0,23 ^f	0,36	0,48	0,46	0,43
Inšpekcijska služba (npr. kmetijska, veterinarska, ...)	-0,20	1,00	-0,29	0,43	-0,50	0	-0,32
Nova kmetijska politika EU (po letu 2015)	-0,44	-3,00	-0,37	-0,20	-0,54	-0,75	-0,29
Tehnični razvoj (sistemi hlevov in namestitve živali, ...)	0,88	1,50	0,85	1,46	0,61	1,21	0,70
Usmerjenost na potrošnika / na trg	1,52	2,67	1,44	2,00	1,30	1,88	1,32
Internet	1,93	3,00	1,86	2,47 ^a	1,67 ^b	2,19	1,79
Stanje na trgu prodaje jajc v Sloveniji	0,32	0,50	0,31	0,73	0,10	0,47	0,24
Mednarodni trg z jajci	-0,95	-3,00	-0,89	-0,42	-1,19	-0,77	-1,04
Zadruga	0,09	0,50	0,07	0,20	0,03	0,69 ^a	-0,24 ^b
Kolegi - kmetje	0,57	1,00	0,55	0,40	0,66	0,73	0,48
Kmetijsko svetovalna služba	0,63	-1,50	0,73	0,38	0,77	0,81	0,53
Veterinarji	0,98	1,00	0,98	1,53	0,71	1,53 ^a	0,66 ^b
Dobavitelji repro-materiala (krma, itd)	0,80	0,33	0,83	0,88	0,76	0,94	0,72
Lokacija kmetije	1,15	2,00	1,09	1,75 ^a	0,83 ^b	1,59	0,90
Zaskrbljenost potrošnikov (glede varne, zdrave, kakovostne hrane, načina pridelave in reje, okolja...)	0,87	2,33	0,76	1,60 ^a	0,50 ^b	1,19	0,67
Razpoložljivost zemlje	0,27	2,67 ^a	0,10 ^b	0,67	0,07	1,38 ^c	-0,34 ^d

= družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc

= družinske kmetije, ki se na kmetiji ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi (diverzifikacija)

a,b - vrednosti z različnima črkovnima oznakama (a,b) v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (P < 0,05)

c,d - vrednosti z različnima črkovnima oznakama (c,d) v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (P < 0,01)

e,f - vrednosti z različnima črkovnima oznakama (e,f) v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (P < 0,001)

Proučili smo razlike med kmetijami, ki imajo ekološki način reje v primerjavi s kmetijami, ki imajo drugi način reje.

Za ekološke kmetije predstavlja **priložnost**:

- Kontrolne organizacije (za ekološko kmetovanje, ...)	3,00
- Internet	3,00
- Predpisi o počutju živali	2,67
- Predpisi glede veterinarskih in higienskih standardov	2,67
- Usmerjenost na potrošnika / na trg	2,67

Nevarnost za ekološke kmete pa predstavlja:

- Nova kmetijska politika EU (po letu 2015)	- 3,00
- Mednarodni trg z jajci	- 3,00
- Kmetijsko svetovalna služba	- 1,50

Rejci, ki redijo kokoši nesnice na drugi način reje pa **priložnost** predstavlja:

- Internet	1,86
- Usmerjenost na potrošnika / na trg	1,44
- Lokacija kmetije	1,09
- Veterinarji	0,98
- Tehnični razvoj (sistemi hlevov in namestitve živali,...)	0,85

Za te iste rejce pa **nevarnost** predstavljajo:

- Bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil (SKP)	- 1,20
- Mednarodni trg z jajci	- 0,89
- Nova kmetijska politika EU (po letu 2015)	- 0,37
- Vstop v EU	- 0,35
- Inšpekcijska služba (npr. kmetijska, veterinarska,...)	- 0,29

Za ekološke rejce predstavljajo predpisi o počutju ter predpisi glede veterinarskih in sanitarnih / higienskih standardov značilno ($P < 0,05$) večjo priložnost (ocena: 2,67) kot za rejce, ki redijo kokoši v drugih sistemih reje (ocena: 0,56 oziroma 0,26). Tudi razpoložljivost zemlje je za ekološke rejce značilno ($P < 0,05$) veliko večja priložnost (ocena: 2,67) kot za rejce, ki redijo kokoši v drugih sistemih reje (ocena: 0,10). Kontrolne organizacije (npr. za ekološko kmetovanje,...) predstavljajo za ekološke rejce značilno

($P < 0,001$) veliko večjo priložnost (ocena: 3,00) v primerjavi s skupino rejcev, ki redijo kokoši v drugih sistemih (ocena: 0,23).

Zanimale so nas tudi razlike med kmetijami, ki so specializirane v prirajo jajc v primerjavi s kmetijami, ki imajo poleg reje kokoši nesnic še katero drugo kmetijsko oz. nekmetijsko dejavnost na kmetiji. Tudi med tema dvema skupinama obstajajo razlike. Družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc vidijo **priložnost** v:

- Internet	2,47
- Usmerjenost na potrošnika / na trg	2,00
- Lokacija kmetije	1,75
- Zaskrbljenost potrošnikov (glede varne, zdrave, kakovostne hrane, načina pridelave in reje, okolja...)	1,60
- Veterinarji	1,53

Nevarnost za te iste kmetije pa predstavlja:

- Mednarodni trg z jajci	- 0,42
- Bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil (SKP)	- 0,29
- Nova kmetijska politika EU (po letu 2015)	- 0,20
- Vstop v EU	- 0,13

Ostale kmetije, ki redijo kokoši nesnice na drugi način reje vidijo **priložnost** v naslednjih zadevah:

- Internet	1,67
- Usmerjenost na potrošnika / na trg	1,30
- EU subvencije	1,10
- Programi zgodnjega upokojevanja	1,07
- Lokacija kmetije	0,83

Nevarnost za te iste kmetije pa predstavlja:

- Bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil (SKP)	- 1,47
- Mednarodni trg z jajci	- 1,19
- Nova kmetijska politika EU (po letu 2015)	- 0,54
- Inšpekcijska služba (npr. kmetijska, veterinarska,...)	- 0,50
- Vstop v EU	- 0,40

Za rejce, ki so specializirani v prirajo jajc, predstavljajo Internet, lokacija kmetije in zaskrbljenost potrošnikov (glede varne, zdrave, kakovostne hrane, načina pridelave in reje, okolja,...) statistično značilno ($P < 0,05$) večjo priložnost (ocena: 2,47 za Internet, 1,75 za lokacijo kmetije in 1,60 za potrošnike) kot za rejce, ki se poleg reje kokoši nesnic ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi (ocena: 1,67 za internet, 0,83 za lokacijo kmetije in 0,50 za potrošnike). Nasprotno pa ti rejci, ki se ukvarjajo z različnimi kmetijskimi dejavnostmi in katerim dohodek prinašajo različne aktivnosti na kmetiji, vidijo v bodočem zmanjšanju neposrednih (direktnih) plačil (SKP) statistično značilno ($P < 0,05$) večjo nevarnost (ocena: -1,47) kot za rejce, ki so specializirani v prirajo jajc (ocena: -0,29).

Proučili smo tudi razlike med kmetijami, ki razmišljajo o povečanem obsegu priraje jajc v primerjavi s kmetijami, ki v naslednjih petih letih ne nameravajo povečati obsega priraje jajc. Tudi med tema dvema skupinama kmetij obstajajo razlike.

Za družinske kmetije, ki razmišljajo o povečanem obsegu priraje jajc predstavlja **priložnost**:

- Internet	2,19
- Usmerjenost na potrošnika / na trg	1,88
- Lokacija kmetije	1,59
- Veterinarji	1,53
- Razpoložljivost zemlje	1,38

Nevarnost za te iste kmetije pa predstavlja:

- Bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil (SKP)	- 1,13
- Mednarodni trg z jajci	- 0,77
- Nova kmetijska politika EU (po letu 2015)	- 0,75
- Vstop v EU	- 0,13

Družinske kmetije, ki bodo v naslednjih petih letih ohranile obstoječi obseg priraje jajc, pa vidijo **priložnost** v:

- Internet	1,79
- Usmerjenost na potrošnika / na trg	1,32
- Lokacija kmetije	0,90

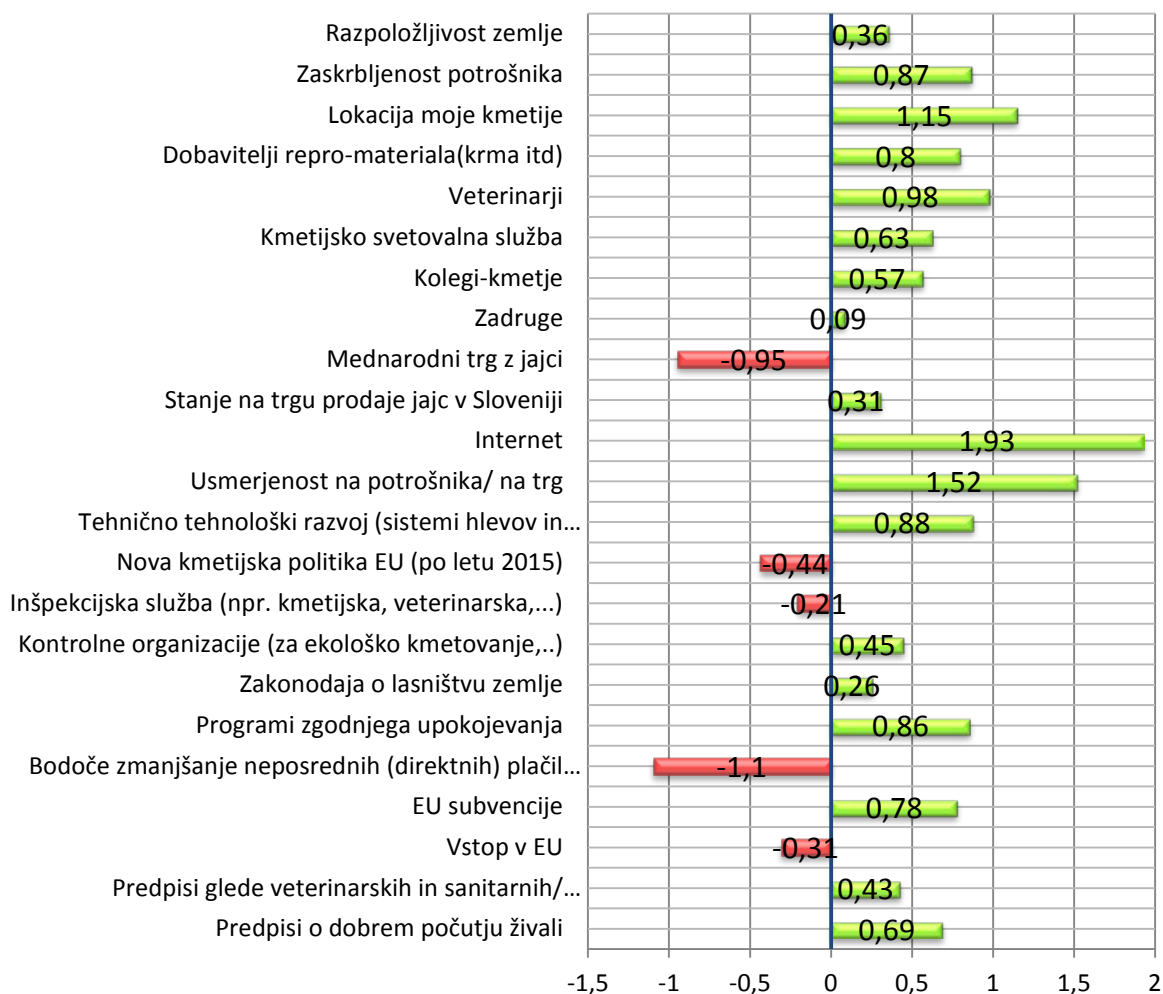
- Programi zgodnjega upokojevanja 0,85
- Dobavitelji repro-materiala (krma, itd) 0,72

Nevarnost za te iste kmetije pa predstavlja:

- Bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil (SKP) - 1,07
- Mednarodni trg z jajci - 1,04
- Vstop v EU - 0,40
- Razpoložljivost zemlje - 0,34
- Inšpekcijska služba (npr. kmetijska, veterinarska, ...)
- Nova kmetijska politika EU (po letu 2015) - 0,29
- Zadruga - 0,24

Za rejce, ki nameravajo v naslednjih petih letih povečati obseg priraje jajc, predstavljajo veterinarji statistično značilno ($P < 0,05$) večjo priložnost (ocena: 1,53) kot za rejce, ki v naslednjih petih letih ne nameravajo povečati obsega priraje jajc (ocena: 0,66). Značilna razlika ($P < 0,05$) je ugotovljena tudi glede zadruga: rejci, ki bodo v naslednjih petih letih povečali obseg priraje jajc, vidijo zadrugo kot priložnost (ocena: 0,69), med tem ko druga skupina rejcev vidi zadrugo kot manjšo nevarnost (ocena: -0,24). Statistično značilna razlika ($P < 0,01$) obstaja med tema dvema skupinama kmetov kar se tiče razpoložljivosti zemlje. Za kmetije, ki bodo povečale obseg priraje jajc, predstavlja razpoložljivost zemlje priložnost (ocena: 1,38), za kmetije, ki pa obsega priraje jajc v naslednjih petih letih ne bodo povečale, razpoložljivost zemlje predstavlja nevarnost (ocena: -0,34).

Kot je razvidno iz slike 2, največjo priložnost anketiranim rejcem predstavljata internet in usmerjenost na potrošnika oziroma na trg. Veliko priložnost vidijo tudi v lokaciji njihove kmetije. Največjo nevarnost za razvoj njihovih kmetij pa predstavlja bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil in mednarodni trg z jajci. Kot nevarnost vidijo tudi Novo kmetijsko politiko EU (po letu 2015), vstop Slovenije v EU leta 2004 in inšpekcijsko službo (npr. kmetijsko, veterinarsko,...).

Slika 2: Priložnosti in nevarnosti, ki jih vidijo rejci

4.10. NAČRTI ZA PRIHODNOST

V povprečju je večina sodelujočih rejcev zadovoljna glede proizvodnih rezultatov svoje kmetije zadnjih pet let. Večina anketiranih rejcev vidi prihodnost za svojo kmetijo. V preglednici 17 prikazujemo povprečne ocene za pričakovanja glede prihodnosti: za celotno skupino anketiranih kmetov in po posameznih skupinah glede na način reje, glede na usmeritev in glede na pričakovani obseg priraje v bodoče.

Preglednica 17: Pričakovanja

(ocenjeni na skali od 1 (popolnoma se **ne strinjam**) do 7 (popolnoma se **strinjam**))

Pričakovanja	Povprečna ocena	Način reje		Usmeritev		Obseg priraje	
		Ekološki	Drugi	A [#]	B ^{##}	Povečan	Enak
Število sodelujočih kmetov	50	4	46	17	33	18	32
Sem pesimističen glede prihodnosti svoje kmetije	3,50	3,75	3,48	3,18	3,68	4,00	3,20
Za svojo kmetijo vidim dobro prihodnost	5,18	5,50	5,16	5,29	5,13	5,94 ^c	4,74 ^d
Če se ozrem 5 let nazaj, sem zadovoljen glede rezultatov svoje kmetije	5,45	5,00	5,49	5,59	5,38	5,28	5,55
Ekonomska pričakovanja moje kmetije so trenutno zadovoljiva	4,40	3,75	4,45	4,71	4,23	4,65	4,26
Počutim se negotovo glede prihodnosti svoje kmetije	3,82	3,00	3,89	3,88	3,79	3,56	3,97
Ni mi treba misliti o prihodnosti svoje kmetije, ker bomo v naslednjih letih prenehali s kmetovanjem	1,83	1,75	1,84	1,82	1,84	1,72	1,90

= družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc

= družinske kmetije, ki se na kmetiji ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi (diverzifikacija)

c,d - vrednosti z različnima črkovnima oznakama (c,d) v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta ($P < 0,01$)

Glede pričakovanj med posameznimi skupinami rejcev ni pomembnih razlik. Rejci so dokaj zadovoljni z rezultati zadnjih pet let in na splošno pričakujejo dobro prihodnost za svojo kmetijo. Njihova ekonomska pričakovanja so povprečna. V njihovih odgovorih ni zaznati pridiha negotovosti glede prihodnosti njihovih kmetij (vrednosti so pod 4,0). So pa rejci, ki nameravajo povečati obseg priraje jajc v naslednjih petih letih značilno ($P < 0,01$) bolj optimistični glede prihodnosti njihovih kmetij (ocena: 5,94), kot kmetje, ki v naslednjih petih letih ne bodo povečali obsega priraje jajc (ocena: 4,74).

4.11. ZNAČILNE RAZLIKE MED NAČINI REJE, USMERITVAMI KMETIJ IN PRIČAKOVANIM OBSEGOM PRIREJE

Iz preglednice 18 je razvidno, da imajo rejci, ki redijo kokoši nesnice po pravilih ekološke reje, v primerjavi z rejci, ki redijo kokoši v drugih sistemih reje, značilno ($P < 0,05$) bolj jasno predstavo glede tega kakšna bo njihova kmetija čez pet let, vendar so značilno slabše ocenili nivo svojega znanja, ki je potreben za nadaljnji razvoj kmetije. Predpisi o dobrem počutju živali ter predpisi glede veterinarskih in sanitarnih / higienskih standardov jim predstavljajo značilno ($P < 0,05$) večjo priložnost. Ekološkim rejcem je cilj kmetovanja »reja kokoši nesnic v zaprtih hlevih (talna in baterijska reja)« značilno ($P < 0,01$) popolnoma nepomemben v primerjavi z rejci, ki redijo kokoši nesnice v drugih sistemih. Značilno ($P < 0,05$) pomembnejši cilj kmetovanja jim predstavlja »prosta« reja kokoši (v izpustih). Razpoložljivost zemlje ($P < 0,05$) in kontrolne organizacije ($P < 0,001$) jim predstavljajo značilno večjo priložnost kot rejcem, ki redijo kokoši v drugih sistemih reje. Rejci, ki so specializirani v prirajo jajc, so v primerjavi z rejci, ki se ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi, so značilno ($P < 0,001$) slabše ocenili nivo svojega znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotijo tudi drugih kmetijskih dejavnosti in jim bodoče zmanjšanje neposrednih plačil (SKP) predstavlja značilno ($P < 0,05$) manjšo nevarnost. Značilno ($P < 0,05$) večjo priložnost pa vidijo v internetu, lokaciji kmetije in zaskrbljenosti potrošnikov glede varne, zdrave, kakovostne hrane, načina pridelave in reje, okolja,... Značilne so tudi razlike med rejci, ki želijo v naslednjih petih letih povečati obseg priraje jajc v primerjavi z rejci, ki ne nameravajo povečati obsega priraje jajc. Rejci, ki želijo v naslednjih petih letih povečati obseg priraje jajc imajo značilno ($P < 0,05$) boljše predstavo o tem, kakšna bo njihova kmetija čez pet let in so značilno redkeje med prvimi, ki preizkusijo nove stvari. Značilno ($P < 0,05$) pomembnejši cilj jim predstavlja uživanje v podeželskem življenjskem slogu. Veterinarji ($P < 0,05$), zadruga ($P < 0,05$), razpoložljivost zemlje ($P < 0,01$) jim predstavljajo značilno večjo priložnost. Rejci, ki želijo v naslednjih petih letih povečati obseg priraje jajc, so tudi značilno ($P < 0,01$) bolj optimistični glede prihodnosti njihovih kmetij.

Preglednica 18: Statistično značilne razlike med načini reje, usmeritvami kmetij in obsegom priraje

	Skala ocenjevanja	Način reje		Usmeritev		Obseg priraje	
		Ekološki	Drugi	A [#]	B ^{##}	Povečan	Enak
Število sodelujočih kmetov		4	46	17	33	18	32
Kmetove sposobnosti							
Imam jasno predstavo o tem, kako bo moja kmetija izgledala čez pet let		6,50 ^a	4,98 ^b			5,76 ^a	4,71 ^b
Pogosto sem prvi, ki preizkusim nove stvari						4,56 ^a	5,66 ^b
Kmetove značilnosti							
V sedANJI situaciji je nesmiselno delati načrte za prihodnost	1 (popolnoma se ne strinjam)	1,75 ^a	3,71 ^b				
Poznavanje smeri razvoja							
Imam dovolj znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotim tudi drugih kmetijskih dejavnosti	7 (popolnoma se strinjam)			4,94 ^c	6,38 ^f		
Imam dovolj znanja za nadaljnji razvoj kmetije		4,33 ^a	5,77 ^b				
Pričakovanja							
Za svojo kmetijo vidim dobro prihodnost						5,13 ^c	5,94 ^d
Cilji kmetovanja							
Reja kokoši nesnic v zaprtih hlevih (talna in baterijska reja)	1 (popolnoma nepomemben)	1,00 ^c	5,48 ^d				
Prosta reja kokoši (v izpustih)	7 (zelo pomemben)	7,00 ^a	3,79 ^b				
Uživanje v podeželskem življenjskem slogu						6,25 ^a	5,25 ^b
Priložnosti in nevarnosti							
Predpisi o počutju živali		2,67 ^a	0,56 ^b				
Predpisi glede veterinarskih in sanitarnih / higienskih standardov		2,67 ^a	0,26 ^b				
Bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil (SKP)				-	-		
Kontrolne organizacije (za ekološko kmetovanje, ...)	- 3 (velika nevarnost)	3,00 ^e	0,23 ^f	0,29 ^a	1,47 ^b		
Internet				2,47 ^a	1,67 ^b		
Zadruga	+ 3 (velika priložnost)					0,69 ^a	-
Veterinarji						1,53 ^a	0,24 ^b
Lokacija kmetije				1,75 ^a	0,83 ^b		
Zaskrbljenost potrošnikov glede varne, zdrave, kakovostne hrane, načina pridelave in reje, okolja...				1,60 ^a	0,50 ^b		
Razpoložljivost zemlje		2,67 ^a	0,10 ^b			1,38 ^c	-
							0,34 ^d

= družinske kmetije, ki so specializirane v prirajo jajc

= družinske kmetije, ki se na kmetiji ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi

a, b, c, d, e, f - vrednosti z različnima črkovnima oznakama v vrstici znotraj obravnavanih skupin se značilno razlikujeta (a, b = P < 0,05; c, d = P < 0,01; e, f = P < 0,001)

5 SKLEPI

S pomočjo pridobljenih in pravilno izpolnjenih vprašalnikov ter statistične analize teh vprašalnikov smo proučili značilnosti sodelujočih kmetij, ki se ukvarjajo z rejo kokoši nesnic oz. s prirajo jajc ter njihove strateške načrte in cilje za prihodnost.

- Velikost jat na registriranih obratih kokoši nesnic je zelo različna, od 50 do 20.000 kokoši. Prevladujejo reje z dvema starostno različnima jatama.
- V letu 2011 je imel največji delež (45 %) rejcev, kokoši nesnice v obogatenih kletkah.
- Največji delež kmetij (34 %) se ukvarja z rejo kokoši nesnic leži na območju, ki je opredeljeno kot območje z ugodnimi pogoji za kmetovanje. Večina (62 % anketiranih) rejcev ne prideluje krme za kokoši na svojih površinah.
- Prevladujejo kmetije, ki se poleg priraje jajc ukvarjajo z različnimi kmetijskimi dejavnostmi in sicer je takih 32. Specializiranih družinskih kmetij, ki se ukvarjajo le s prirajo jajc je 17.
- Največ (88 % anketiranih) rejcev kupuje nesnice pri domačih dobaviteljih kot vzrejene jarkice, prevladujeta provenienci lohmann brown (42 % anketiranih) in isa brown (24 % anketiranih). Prodaja jajc je največja meseca aprila (zaradi Velike noči) in decembra (Božično novoletni prazniki) ter najmanjša v poletnem času v mesecu juniju in juliju.
- Večjemu deležu rejcev (39 % anketiranih) kokoši nesnic predstavlja prodaja jajc med 25 in 49 % družinskega dohodka.
- Večina rejcev (57 % anketiranih) v naslednjih treh do petih letih nima namena povečati obsega priraje jajc.

- Kot najpomembnejši cilj kmetovanja rejcem predstavlja doseganje zadovoljivega dohodka za preživetje njihovih družin ter priraja varnih prehranskih proizvodov.
- Za ekološke kmete so najpomembnejši cilji reje kokoši: reja v izpustih, pridelava proizvodov najboljše kakovosti, izboljšanje počutja kokoši in izboljšanje gospodarjenja z lastno pridelavo žit.
- Rejci vidijo priložnost v internetu in usmerjenosti na potrošnika oziroma na trg. Kot največjo nevarnost pa jim predstavlja bodoče zmanjšanje neposrednih plačil, mednarodni trg z jajci in kmetijska politika po letu 2015.
- Največji delež (36 %) rejcev je zadovoljnih glede rezultatov svoje kmetije v obdobju zadnjih pet let. Za svojo kmetijo pričakujejo dobro prihodnost.
- Za rejce, ki redijo kokoši nesnice po pravilih ekološke reje, v primerjavi z rejci, ki redijo kokoši v drugih sistemih reje, velja, da:
 - imajo značilno bolj jasno predstavo glede tega kakšna bo njihova kmetija čez pet let
 - so slabše ocenili nivo svojega znanja, ki je potreben za nadaljnji razvoj kmetije
 - zanje predstavljajo predpisi o dobrem počutju ter predpisi glede veterinarskih in sanitarnih / higienskih standardov značilno večjo priložnost
 - je zanje razpoložljivost zemlje značilno večja priložnost
 - kontrolne organizacije predstavljajo zanje značilno večjo priložnost.
- Za rejce, ki želijo v naslednjih petih letih povečati obseg priraje jajc v primerjavi z rejci, ki ne nameravajo povečati obsega priraje jajc:
 - velja, da imajo značilno boljšo predstavo o tem, kakšna bo njihova kmetija čez pet let in so značilno redkeje med prvimi, ki preizkusijo nove stvari
 - je uživanje v podeželskem življenjskem slogu značilno pomembnejši cilj
 - predstavljajo značilno večjo priložnost veterinarji, zadruga (rejci, ki ne bodo povečali obsega priraje vidijo zadrugo kot manjšo nevarnost), razpoložljivost

- zemlje (za kmetije, ki obsega prirajo jajc v naslednjih petih letih ne bodo povečale, razpoložljivost zemlje predstavlja nevarnost).
- je značilno, da so bolj optimistični glede prihodnosti njihovih kmetij.
 - Za rejce, ki so specializirani v prirajo jajc, v primerjavi z rejci, ki se ukvarjajo z različnimi kmetijskimi in/ali nekmetijskimi dejavnostmi, velja, da:
 - so značilno slabše ocenili nivo svojega znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg prirajo jajc lotijo tudi drugih kmetijskih dejavnosti
 - predstavljajo internet, lokacija kmetije in zaskrbljenost potrošnikov (glede varne, zdrave, kakovostne hrane, načina pridelave in reje, okolja,...) značilno večjo priložnost
 - vidijo v bodočem zmanjšanju neposrednih plačil značilno manjšo nevarnost
 - Rejci imajo veliko pripomb glede pogojev, ki jih morajo izpolnjevati. Od njih zahtevajo preveč podrobno in pogosto izpolnjevanje papirjev, za kar porabijo veliko časa. Tega bi raje namenili nujno potrebnemu delu na kmetiji in ne izpolnjevanju dokumentacije.
 - Od vseh 87 rejcev, ki so 17. 10. 2011 imeli registriran obrat kokoši nesnic v Sloveniji smo v raziskavo vključili 57, 5 % rejcev. V prihodnosti bi bilo zanimivo narediti enako raziskavo tudi v perutninskih družbah. Tako bi lahko preučili razlike v strategiji razvoja, strateškem razmišljanju in načrtih za prihodnost.

6 POVZETEK

Vprašalnike smo poslali 87-tim privatnim rejcem, ki imajo registrirane obrate rej kokoši nesnic. Podatke o rejcih smo pridobili iz Registra obratov rej kokoši nesnic z dne 17. 10. 2011. V statistično obdelavo smo vključili 50 pravilno izpolnjenih vprašalnikov ter s pomočjo SPSS (2011) statističnega paketa opravili analizo podatkov.

Kmetije, ki se ukvarjajo z rejo kokoši nesnic oz. s prirajo jajc se v večini ukvarjajo tudi z drugimi kmetijskimi/nekmetijskimi dejavnostmi, saj jim priraja in prodaja jajc predstavlja le od 25-49 % družinskega dohodka. Kljub temu nimajo namena povečati obsega priraje jajc. Leta 1999 je bila sprejeta smernica 1999/74/ES, ki prepoveduje rejo kokoši nesnic v neobogatenih kletkah. Zato so morali rejci kokoši nesnic najkasneje s 1. 1. 2012 preiti iz baterijske reje v klasičnih kletkah na rejo v obogatenih kletkah. Večina je to storila leta 2011. V polletnem obdobju, od oktobra 2011 in do aprila 2012, ko je že veljala prepoved smernice 1999/74/ES, se je število privatnih rejcev kokoši nesnic z registrirano rejo zmanjšalo za 15. Učinek uvedbe smernice 1999/74/ES je bil očiten, saj se je delež baterijske reje od vseh registriranih načinov reje zmanjšal za 25,8 %. Delež proste (pašne) reje pa se je povečal za 9,9 % ter hlevske (talne) reje za 14,8 %. Največji delež dovoljenega števila živali v vseh registriranih objektih je v baterijskem sistemu reje, in sicer 76,5 %.

Vsak nosilec kmetije ima določene cilje in vizije za svojo kmetijo, za kar pa potrebujejo dober strateški načrt. Vsem rejcem je prvi cilj kmetovanja, da zaslužijo dovolj denarja za svojo družino ter priraja varnih proizvodov. Za doseganje dobrih rezultatov morajo rejci imeti tudi dobre sposobnosti, kar pri večini pomeni, da zna opisati težave v svojem poslu in stalno išče nove možnosti ter nove informacije.

Strateško razmišljanje rejcev temelji predvsem na tem, da so dobro informirani o različnih predpisih, ki so pomembni za njihovo kmetijo in za rejo kokoši nesnic. Nove priložnosti za boljše delovanje kmetije rejci vidijo v internetu, usmerjenosti na porabnika oziroma na trg ter v lokaciji kmetije. Nevarnost za njih pa predstavlja predvsem nova kmetijska politika EU.

Kljub težkim razmeram v kmetijstvu, rejci kokoši nesnic vidijo dobro prihodnost za svojo kmetijo in so zadovoljni glede svojih rezultatov, ki so jih dosegli v zadnjih petih letih.

7 VIRI

- Bavec M. 2001. Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, Kmečki glas: 341 str.
- Holcman A., Salobir J., Zorman O., Kavčič S. 2004. Reja kokoši v manjših jatah. Ljubljana, Kmečki glas: 226 str.
- Holcman A. 2012. Razlaga nekaterih strokovnih izrazov na področju reje kokoši nesnic. Kmetovalec, 80, 2: 21-22
- Klopčič M., Postma D., Kuipers A. 2009. Interaktivni strateški management. Domžale, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Wageningen, Agricultural Economics Research Institute: 115 str.
- Kraus. S, Kauranen I. 2009. Strategic management and entrepreneurship: Friends or foes? International Journal of Business Science and Applied Management, 4, 1: 38-50
- Ločniškar F., Benčina D., Holcman A., Kmecl A. 1991. Reja perutnine. Ljubljana, Kmečki glas: 188 str.
- Novi standardi za zaščito kokoši nesnic. 2011. Veterinarska uprava Republike Slovenije (7. Dec. 2011)
http://www.vurs.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/article/1603/5447/4d85bdac42/
(18. dec. 2011)
- Pogačnik M. Označevanje jajc in reja kokoši nesnic. 2009. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.
http://www.vurs.gov.si/fileadmin/vurs.gov.si/pageuploads/PDF/oznacevanje_jajc_in_reja_kokosi_nesnic.pdf (3. jan. 2012)
- Pomembnejši podatki popisa kmetijskih gospodarstev, Slovenija 2010-začasni podatki. 2010. SURS (30. sep. 2010)
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3448 (22. apr. 2012)
- Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2010. Statistične priloge. 2011. Kmetijski inštitut Slovenije.
http://www.kis.si/datoteke/file/kis/SLO/EKON/Porocilo2011/ZP-2011_splosno-priloge_29-8-12.doc (1.mar. 2012)

Pravilnik o zaščiti rejnih živali. Ur. l. RS št. 51-2767/2010 (28. jun. 2010)

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=201051&stevilka=2767> (23. apr. 2012)

Register obratov rej kokoši nesnic. 2011. Veterinarska uprava Republike Slovenije (17. okt. 2011)

http://www.vurs.gov.si/fileadmin/vurs.gov.si/pageuploads/PDF/registri/seznami/REG-nesnice-2011_10_17.pdf (5. dec. 2011)

Register obratov rej kokoši nesnic. 2012. Veterinarska uprava Republike Slovenije (6. apr. 2012)

http://www.vurs.gov.si/fileadmin/vurs.gov.si/pageuploads/PDF/EPI/Nova/REG-nesnice-2012_04_06.pdf (22. apr. 2012)

Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020- »Zagotovimo si hrano za jutri« (ReSURSKŽ). Ur. l. RS št. 25-1096/2011.

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=102992> (20. apr. 2012)

SPSS® Statistics 20 - Brief Guide. 2011. IBM Corporation, USA: 170 str.

Šalehar A., Kompan D., Čepon M., Kavčič S., Bojkovski D., Žan Lotrič M., Habe F., Holcman A., Osterc J., Kovač M., Kermauner A., Horvat S., Žamut M., Pohar J., Žgur S., Dovč P., Klopčič M. 2003. Stanje živalskih genskih virov v slovenskem kmetijstvu. Domžale, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 135 str.

Število živine, Slovenija 2011-začasni podatki. 2012. SURS (14. feb. 2012)

http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4501 (20. apr. 2012)

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici prof. dr. Antoniji HOLCMAN in somentorici doc. dr. Mariji KLOŠČIČ za vso strokovno pomoč, za vse koristne nasvete, za čas in podporo pri pisanju diplomske naloge. Najlepša hvala!

Za pregled diplomskega dela in koristne informacije se zahvaljujem tudi doc. dr. Dušanu TERČIČU in prof. dr. Ivanu ŠTUHCU. Hvala!

Največja zahvala gre moji družini, ki mi je ves čas stala ob strani in me podpirala v času študija. Hvala!

PRILOGE

Priloga A: Anketni obrazec

V P R A Š A L N I K

»Strategije razvoja kmetij, ki se ukvarjajo s prirejo jajc«

1. Ime in priimek: _____

2. Naslov: _____ Regija: _____

3. E-mail: _____ Telefon/Mobitel: _____

Značilnosti kmetije

4. Velikost kmetije in število kokoši nesnic

Povprečno število kokoši nesnic na Vaši kmetiji v letu 2011:	
Kolikšno število starostno različnih jat na leto redite?	
Do katere starosti redite kokoši?	
Navedite pasmo oz. trgovsko ime (ime križanca) Vaših nesnic: _____	
Kje nabavite večino nesnic? (prosim označite ustrezen odgovor) ☐ pri domačih dobaviteljih ☐ v tujini	
Večino nesnic kupite: (prosim obkrožite ustrezen odgovor) a) kot dan stare piščance b) kot vzrejene jarkice	
Skupna površina kmetije (vključno stavbna zemljišča + gozd) (število ha)	
Skupna površina kmetijskih zemljišč namenjena za pridelavo krme za kokoši nesnice (število ha)	

Krmo za nesnice: (prosim označite ustrezen odgovor)	
☐ v celoti pridelate sami	
☐ deloma pridelate sami deloma dokupite	
☐ v celoti kupite	

5. V primeru, da imate na kmetiji tudi druge vrste živali (povprečno št. živali v letu 2011)

	Število
Število krav molznic
Število telic (starejših od 12 mesecev)
Število bikov za pitanje
Število telet (bikcev in teličk do starosti 12 mesecev)
Število krav dojlj
Število prašičev za pitanje
Število plemenskih svinj
Število pitovnih piščancev (brojlerjev)
Število ovac
Število koz
Število konj

6. V primeru, da imate tudi druge vrste živali, ki niso navedene v prejšnji tabeli

Vrsta živali (navedite)	Število
.....
.....

7. Druge kmetijske in nekmetijske dejavnosti na kmetiji (označite ustrezen odgovor)

Gozdarstvo	☐ DA	☐ NE
Vinogradništvo	☐ DA	☐ NE
Sadjarstvo	☐ DA	☐ NE
Vrtnarstvo	☐ DA	☐ NE
Proizvodnja lokalno tipičnih proizvodov	☐ DA	☐ NE
Predelava na domu	☐ DA	☐ NE
Kmečki turizem	☐ DA	☐ NE
Prodaja na domu	☐ DA	☐ NE
Prodaja na tržnici ali lokalni trgovini	☐ DA	☐ NE

8. Druge kmetijske in ne-kmetijske aktivnosti, ki niso omenjene zgoraj (in predstavljajo za Vašo kmetijo dodaten vir dohodka) – navedite vrsto aktivnosti

Vrsta aktivnosti:
Vrsta aktivnosti:
Vrsta aktivnosti:

Sortiranje po težnostnih (XL,L,M,S) razredih DA NE**Način pakiranja jajc** 6 v kartonu 10 v kartonu 12 v kartonu 30 na platuju drugo**16. Skladiščenje jajc** hladilnica drugo (opišite).....**17. PRODAJA JAJC**

- prosim navedite kolikšen % prodanih jajc gre preko različnih prodajnih poti:

Prodajne poti	0 – 25 %	26 – 50 %	51 – 75 %	Nad 75 %
Direktno kupcu (potrošniku)				
Restavracije / gostilne				
Hoteli				
Slaščičarne				
Šolam, bolnicam, domovom ostarelih, vrtcem				
Na tržnici				
V lokalnih trgovinah				
V supermarketih				
.....				
.....				

Osebj**18. Osebj**

Število družinskih članov, ki delajo poln delovni čas na kmetiji (vključno s kmetom – nosilcem kmetije)
Koliko ur dnevno porabite za vsa opravila povezana z rejo kokoši ter sortiranjem in trženjem jajc?

19. Ali za delo na Vaši kmetiji uporabljate sezonske delavce? DA NE**Karakteristike kmeta (nosilca kmetije)****20. Kmetove značilnosti**

Starost nosilca kmetije let
Koliko let je kmetija v vašem rodu?let
Koliko let delate na Vaši kmetiji?let
Koliko km je Vaša kmetija oddaljena od najbližjega mesta ali vasi, ki šteje najmanj 1.000 prebivalcev?	km

21. Kakšna je najvišja zaključena splošna izobrazba nosilca kmetije?

[izberite eno od opcij]

- Osnovna šola
- Poklicna šola
- Srednja šola / gimnazija
- Višja strokovna šola / Visoka šola / BSc
- Univerza
- Magisterij (MSc)
- Doktorat (PhD)
- Ne želim odgovarjati

22. Ali imate kmetijsko izobrazbo?

- DA NE

22. Ali imate veterinarsko izobrazbo?

- DA NE

23. Ali imate naslednika za Vašo kmetijo?

- DA NE Ne vem

24. Vaša kmetija se nahaja na območju, ki je opredeljeno kot ...

[izberite eno od spodaj navedenih opcij]

- ravninska / območje z ugodnimi pogoji za kmetovanje
- 'območje z manj ugodnimi pogoji za kmetovanje'
- hribovsko
- gorsko
- 'območje z izredno omejenimi možnostmi za kmetovanje'
- NATURA 2000 / Naravni park / Narodni park / Regionalni park
- ne vem

25. Kako bi opisali svojo kmetijo? [izberite eno od naslednjih opcij]

- Specializirana, v prirejo jajc usmerjena **družinska kmetija** (dohodek v glavnem prihaja od prireje jajc)
- Kmetija z različnimi kmetijskimi dejavnostmi** (prireja jajc in druge kmetijske dejavnosti, npr. prireja mleka, reja drugih vrst živine, vinogradništvo, gozdarstvo, vrtnarstvo, ...)
- V prirejo jajc usmerjena kmetija z drugimi ne-kmetijskimi dejavnostmi** (kmečki turizem, prodaja na domu, strojne storitve, proizvodnja energije, idr.)
- Drugo** (prosim opišite)

26. Na kaj bo osredotočen razvoj vaše kmetije v naslednjih petih letih?

Prosim iz spodnjega spiska možnih strategij, izberite za Vašo kmetijo tri najbolj pomembne strategije—razvrstite jih od 1 do 3!

1= najbolj pomembna strategija, 2=druga pomembna strategija in

3= tretja pomembna strategija (uporabite številke 1 – 2 – 3)

Preselitev celotne kmetije ali dela kmetije na drugo lokacijo (selitev na drugo lokacijo)	
Povečanje (širitev) reje kokoši nesnic in prireje jajc	
Čakaj & glej (kritično spremljati nove razvojne trende in usmeritve, toda odločitev prenesti na kasnejši čas)	
Zmanjšanje obsega prireje jajc (zmanjšati velikost kmetije z zmanjšanjem delovne sile, površin, št. nesnic, itd.)	
Diverzifikacija v <u>druge kmetijske dejavnosti</u> kot prireja jajc (npr. druge vrste živali ali kmetijskih pridelkov)	
Povezava v verigi (sodelovanje z drugimi partnerji v verigi preko dolgoročnega dogovora (pogodbe), npr. z zadrugo ali trgovino)	
Diverzifikacija v <u>druge ne-kmetijske aktivnosti</u> (npr. kmečki turizem, proizvodnja lokalno tipičnih proizvodov, proizvodnja energije,...)	
Sodelovanje z drugimi kmeti pri uporabi strojev, prodaji proizvodov, idr.	
(Nadaljnja) specializacija v rejo kokoši nesnic in prirejo jajc	
Drugo: navedite	

27. Kako bi lahko opredelili cilje kmetovanja, ki so navedeni v spodnji tabeli?

1=popolnoma nepomemben, 2=ni pomemben, 3=malo nepomemben,

4=nevtralen, 5=malo pomemben, 6=pomemben, 7=zelo pomemben,

8 =ne vem / ni uporaben (n.a.)

	Popolnoma nepomemben			Nevtralen			Zelo pomemben	Ne vem/ n.a.
Reja kokoši nesnic z veliko nesnostjo	1	2	3	4	5	6	7	8
Povečanje dohodka	1	2	3	4	5	6	7	8
Učinkovito vodenje kmetije (z vidika porabe dela, aktivnosti kmetije...)	1	2	3	4	5	6	7	8
Ohranitev preprostega upravljanja kmetije	1	2	3	4	5	6	7	8
Zmanjšanje dolgov	1	2	3	4	5	6	7	8
Izboljšanje gospodarjenja s pridelavo žit	1	2	3	4	5	6	7	8
Reja kokoši nesnic v zaprtih hlevih (talna reja, baterijska reja)	1	2	3	4	5	6	7	8
Prosta (pašna) reja kokoši	1	2	3	4	5	6	7	8

Uživanje v podeželskem življenjskem slogu	1	2	3	4	5	6	7	8
Tehnološko visoko razvita kmetija (visoka stopnja avtomatizacije)	1	2	3	4	5	6	7	8
Proizvodnja produktov najboljše kakovosti	1	2	3	4	5	6	7	8
Imeti zadosti prostega časa (dopust)	1	2	3	4	5	6	7	8
Biti sam sebi šef / biti neodvisen	1	2	3	4	5	6	7	8
Proizvodnja varnih proizvodov	1	2	3	4	5	6	7	8
Biti spoštovani (upoštevan) s strani družbe (skupnosti)	1	2	3	4	5	6	7	8
Izboljšati dobro počutje živali (pogoje reje, ureditev hlevov, življenjskega okolja)	1	2	3	4	5	6	7	8
Ohranjati čim nižje stroške	1	2	3	4	5	6	7	8
Zagotoviti nasledniku možnost za rejo nesnic	1	2	3	4	5	6	7	8
Zaslužiti dovolj denarja za svojo družino	1	2	3	4	5	6	7	8

28. Kako bi opredelili svoj družinski dohodek, če ga primerjate s povprečnim družinskim dohodkom na drugih kmetijah v Sloveniji, ki se ukvarjajo z rejo kokoši nesnic?

[izberite eno od opcij]

- Daleč pod povprečjem
- Podpovprečen
- Povprečen
- Nadpovprečen
- Daleč nadpovprečen
- Ne vem
- Ne želim odgovarjati

29. Kakšen delež vašega družinskega dohodka predstavlja prireja jajc in reja kokoši nesnic? [izberite eno od opcij]

- Manj kot 25%
- 25 - 49%
- 50 - 74%
- 75 - 100%
- Ne vem
- Ne želim odgovarjati

30. Kako bi opredelili uspešnost kmetije (na osnovi tehnološke opremljenosti in finančnih rezultatov) v zadnjih petih letih? [izberite eno od opcij]

- Vsako leto **bolj** uspešna
- Vsako leto **manj** uspešna
- Med leti niha**
- Bolj ali manj nespremenjena skozi leta

31. S kom se največ posvetujete, ko sprejemate pomembne odločitve na svoji kmetiji?

[možnih je več opcij]

- Svetovalec ali kmetijsko svetovalna služba
- Zasebni svetovalec
- Zadruga katere član sem
- Kolegi - kmetje
- Člani družine
- Dobavitelji repro-materiala
- Veterinarji
- Šola/Univerza
- Drugi (prosim navedite):.....

32. Ali ste član katere od naslednjih organizacij?

[možnih je več opcij]:

- Kmetijske zadruge
- Študijske skupine (skupine kmetov, ki se zanimajo za iste teme)
- Lokalne skupine – lokalnega društva (skupine kmetov v regiji, lokalne organizacije kmetov)
- Kmetijsko gozdarske zbornice
- Strojnega krožka
- Sindikata kmetov
- Drugo (prosim navedite): _____

33. Kmetove sposobnosti

1=popolnoma se ne strinjam, 2=se ne strinjam, 3=malo se ne strinjam,

4=nevtravno, 5=malo se strinjam, 6=se strinjam, 7=popolnoma se strinjam,

8 =ne vem / ni podatka (n.a.)

	Popol- noma se NE strinjam			Nevt- ralno			Popol- noma se strinjam	Ne vem / n.a.
Sposoben sem zaznati priložnosti in slabosti (pomanjkljivosti) na svoji kmetiji	1	2	3	4	5	6	7	8
Znam opisati težave v svojem poslu	1	2	3	4	5	6	7	8
Zlahka ločim dejstva od mnenj (domnev)	1	2	3	4	5	6	7	8
Zavedam se lastnih šibkih in močnih točk	1	2	3	4	5	6	7	8
V primerjavi s kolegi dosegam dobre finančne rezultate kmetije	1	2	3	4	5	6	7	8
Imam jasno predstavo o tem, kako bo moja kmetija izgledala čez pet let	1	2	3	4	5	6	7	8
Ves čas iščem nove informacije	1	2	3	4	5	6	7	8
Stalno iščem nove možnosti	1	2	3	4	5	6	7	8
Pogosto sem prvi, ki preizkusim nove stvari	1	2	3	4	5	6	7	8
Sprejemam izzive bolj pogosto kot moji kolegi v sektorju	1	2	3	4	5	6	7	8
Ne odstopam hitro od ciljev / od načrtov, ki si jih zastavim	1	2	3	4	5	6	7	8
Pogosto se pogajam z dobavitelji ali kupci glede cen	1	2	3	4	5	6	7	8
S svojo kmetijo dosegam dober dohodek	1	2	3	4	5	6	7	8
Imam veliko stikov izven kmetijskega sektorja	1	2	3	4	5	6	7	8
Ideje in pripombe drugih upoštevam pri vodenju kmetije in kmet. proizvodnji	1	2	3	4	5	6	7	8
Sodelovanje z drugimi kmeti v mojem sektorju je zame pomembno	1	2	3	4	5	6	7	8
Odprt sem za kritike drugih (kolegov, javnosti, nameščencev, idr.)	1	2	3	4	5	6	7	8

34. Kmetove značilnosti;

1=popolnoma se ne strinjam, 2=se ne strinjam, 3=malo se ne strinjam,

4=nevtrarno, 5=malo se strinjam, 6=se strinjam, 7=popolnoma se strinjam,

8 =ne vem / ni podatka (n.a.)

	Popolnoma se NE strinjam			Nevtrarno			Popolnoma se strinjam	Ne vem / n.a.
Zlahka razumem želje potrošnikov	1	2	3	4	5	6	7	8
Pozorno (skrbno) prisluhnem osebi, ki kupuje jajca (potrošnik, zadruga,.....)	1	2	3	4	5	6	7	8
Ohranjam čim nižje stroške	1	2	3	4	5	6	7	8
Kolikor je le možno, se zanašam na lastno delovno silo in delovno silo drugih družinskih članov	1	2	3	4	5	6	7	8
Rad imam neposreden (direkten) kontakt s potrošniki / končnimi uporabniki mojih proizvodov	1	2	3	4	5	6	7	8
Povečanje nivoja specializacije je dobra strategija, da ostaneš v poslu	1	2	3	4	5	6	7	8
Kmetija je večja in bolj moderna kot druge kmetije; je pred ostalimi (kmetija je vzorčni primer drugim (vzor - zgled)	1	2	3	4	5	6	7	8
Tehnološki rezultati so kar se da dobri (prireja jajc, zdravstveni status živali, izkoristek krme...)	1	2	3	4	5	6	7	8
Na kmetiji so bile izvedene ambiciozne naložbe v rejo kokoši oz. prirejo jajc	1	2	3	4	5	6	7	8
Prireja jajc je velika, stroški pa kar se da nizki	1	2	3	4	5	6	7	8
Velika nesnost je dobra strategija, da ostaneš v poslu	1	2	3	4	5	6	7	8
Zmanjšanje proizvodnih stroškov je dobra strategija, da ostaneš v poslu	1	2	3	4	5	6	7	8
Sodelovanje z drugimi kmeti rejci nesnic je dobra strategija, da ostaneš v poslu	1	2	3	4	5	6	7	8
To, da prepoznam razvoj trga hitreje kot drugi kolegi, je dobra strategija zato da ostanem v poslu	1	2	3	4	5	6	7	8
Povezovanje znotraj kmetijske verige je dobra strategija, da ostaneš v poslu	1	2	3	4	5	6	7	8
V sedanji situaciji je nesmiselno delati	1	2	3	4	5	6	7	8

načrte za prihodnost								
Rad se čim bolj izogibam dolgovom	1	2	3	4	5	6	7	8

35. Poznavanje smeri razvoja;

1=popolnoma se ne strinjam, 2=se ne strinjam, 3=malo se ne strinjam,

4=nevtravno, 5=malo se strinjam, 6=se strinjam, 7=popolnoma se strinjam,

8 =ne vem / ni podatka (n.a.)

	Popol- noma se NE strinjam			Nevt- ralno			Popol- noma se strinjam	Ne vem / n.a.
Imam dovolj znanja in sposobnosti, da se na kmetiji poleg priraje jajc lotim tudi drugih kmetijskih dejavnosti	1	2	3	4	5	6	7	8
Vem, kako organizirati neposredno (direktno) trženje (prodajo) jajc	1	2	3	4	5	6	7	8
Vem dovolj, da lahko izboljšam tehnološke rezultate reje nesnic oz. priraje jajc na svoji kmetiji	1	2	3	4	5	6	7	8
Sem dobro kvalificiran, da lahko dobim drugo delo tudi zunaj kmetijstva	1	2	3	4	5	6	7	8
Imam dovolj znanja za nadaljnji razvoj kmetije	1	2	3	4	5	6	7	8
Imam dovolj sposobnosti (spretnosti) za nadaljnji razvoj kmetije	1	2	3	4	5	6	7	8
Imam dovolj znanja in izkušenj, da se lotim drugih ne-kmetijskih dejavnosti (kmečki turizem, lokalni proizvodi)	1	2	3	4	5	6	7	8

36. Strateško razmišljanje (presoja)

1=popolnoma se ne strinjam, 2=se ne strinjam, 3=malo se ne strinjam,

4=nevtravno, 5=malo se strinjam, 6=se strinjam, 7=popolnoma se strinjam,

8 =ne vem / ni podatka (n.a.)

	Popol- noma se NE strinjam			Nevt- ralno			Popol- noma se strinjam	Ne vem / n.a.
Proučujem nove tržne priložnosti vsaj enkrat mesečno	1	2	3	4	5	6	7	8
Skrbno sledim razvoju / gibanju cen jajc	1	2	3	4	5	6	7	8

Z drugimi kmeti (kolegi) sodelujem na različnih področjih kmetovanja	1	2	3	4	5	6	7	8
Posvetujem se z različnimi dobavitelji repro-materiala (npr. krma) vsaj enkrat mesečno	1	2	3	4	5	6	7	8
Sem dobro informiran o različnih predpisih, ki so pomembni za mojo kmetijo in za rejo kokoši nesnic	1	2	3	4	5	6	7	8
Z drugimi kmeti razpravljam o posledicah predpisov in politike za razvoj kmetij	1	2	3	4	5	6	7	8
Vsako leto o tehnoloških in ekonomskih rezultatih kmetije (za preteklo leto) diskutiram (razpravljam) z drugimi	1	2	3	4	5	6	7	8

37. Priložnosti in nevarnosti;

-3=velika nevarnost, -2=nevarnost, -1=zmerna nevarnost,

0=nevtralnno,

+1=zmerna priložnost, +2=priložnost, +3=velika priložnost,

8 =ne vem / ni podatka (n.a.)

	NEVARNOSTI			Nevtra -Ino	PRILOŽNOSTI			Ne vem / n.a.
	Velika neva- rnost						Velika prilo- žnost	
Predpisi o dobrem počutju živali	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Predpisi glede veterinarskih in sanitarnih / higienskih standardov	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Vstop v EU	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
EU subvencije	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Bodoče zmanjšanje neposrednih (direktnih) plačil (SKP)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Programi zgodnjega upokojevanja	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Zakonodaja o lastništvu zemlje	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Kontrolne organizacije (za ekološko kmetovanje, ...)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Inšpekcijska služba (npr. kmetijska, veterinarska inšpekcija,...)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Nova kmetijska politika EU (po letu 2015)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Tehnično tehnološki razvoj (sistemi hlevov in namestitve živali,...)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Usmerjenost na potrošnika / na	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8

trg								
Internet	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Stanje na trgu prodaje jajc v Sloveniji	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Mednarodni trg z jajci	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Zadruge	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Kolegi - kmetje	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Kmetijsko svetovalna služba	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Veterinarji	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Dobavitelji repro-materiala (krma, itd)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Lokacija moje kmetije	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Zaskrbljenost potrošnikov (glede varne, zdrave, kakovostne hrane, načina pridelave, ohranjanja okolja, ravnanja z živalmi, ...)	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8
Razpoložljivost zemlje	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	8

38. Katere od naštetih razvojnih ovir so razlog, da obsega priraje jajc NE povečate? (naštejte

vse, ki po Vašem mnenju ovirajo/preprečujejo povečanje obsega priraje jajc)

- lokacija kmetije
- razpoložljivost zemlje
- razpoložljivost inputov (kokoši, krma, nastil,...)
- cene jajc
- stroški kokoši in krme
- razmere na trgu
- zakonodaja glede sistemov reje in priraje jajc
- zakonodaja in predpisi glede označevanja in sledljivosti jajc
- higiensko sanitarni predpisi vezani na priraje jajc
- obstoječi hlevi in sistem priraje jajc
- drugo (navedite kaj)

39. Pričakovanja;

1=popolnoma se ne strinjam, 2=se ne strinjam, 3=malo se ne strinjam,

4=nevtrarno, 5=malo se strinjam, 6=se strinjam, 7=popolnoma se strinjam,

8 =ne vem / ni podatka (n.a.)

	Popolnoma se NE strinjam			Nevtrarno			Popolnoma se strinjam	Ne vem / n.a.
Sem pesimističen glede prihodnosti svoje kmetije	1	2	3	4	5	6	7	8
Za svojo kmetijo vidim dobro prihodnost	1	2	3	4	5	6	7	8

Če se ozrem 5 let nazaj, sem zadovoljen glede rezultatov svoje kmetije	1	2	3	4	5	6	7	8
Ekonomska pričakovanja moje kmetije so trenutno zadovoljiva	1	2	3	4	5	6	7	8
Počutim se negotovo glede prihodnosti svoje kmetije	1	2	3	4	5	6	7	8
Ni mi treba misliti o prihodnosti svoje kmetije, ker bomo v naslednjih letih prenehali s kmetovanjem	1	2	3	4	5	6	7	8

40. Načrti za prihodnost

40a. V prihodnjih 3 do 5 letih nameravam:

- Povečati obseg priraje jajc
- Zmanjšati obseg priraje jajc
- Ostati na istem obsegu priraje
- Ne vem

40b. Za koliko odstotkov glede na sedanji obseg nameravate povečati/zmanjšati obseg priraje jajc?

za _____ %